

ЗМІСТ

Засідання тридцять п'яте
(Середа, 13 листопада 2019 року)

Оголошення, заяви, повідомлення, пропозиції народних депутатів України	...2
Прийняття рішення про продовження роботи пленарного засідання	...18, 59
Прийняття в першому читанні за основу проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення»	...19, 60

[Результати поіменної реєстрації](#)

[Результати поіменного голосування](#)

ЗАСІДАННЯ ТРИДЦЯТЬ П'ЯТЕ

*Зал засідань Верховної Ради України
13 листопада 2019 року, 10 година*

Веде засідання Голова Верховної Ради України
РАЗУМКОВ Д.О.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні депутати, доброго ранку! Доброго ранку! (*Шум у залі*). Доброго ранку, шановні працівники ЗМІ!

Шановні депутати, будь ласка, підготуйтеся до реєстрації. Я такої кількості... (*Шум у залі*). Шановні депутати, будь ласка, підготуйтеся до реєстрації. Готові реєструватися? (*Шум у залі*).

Прошу реєструватися. Нагадую, реєстрація відбувається кнопкою «за». Реєструйтеся, будь ласка.

У сесійному залі зареєструвалися 266 народних депутатів України. Ранкове засідання Верховної Ради України оголошую відкритим (*Шум у залі*).

Почекайте. Шановні колеги, по-перше, в нас є іменинники – три народних депутати: Мустафа Джемільєв, Андрій Анатолійович Кожем'якін і Олексій Ігорович Красов (*Шум у залі*). Я вітаю народних депутатів і думаю, що було б непогано це зробити всім народним депутатам. Добре.

Відповідно до статті 25 Регламенту в середу ми маємо 30 хвилин для виступів народних депутатів із внесенням пропозицій, заяв, повідомлень. Прошу народних депутатів записатися на виступи.

Микита Русланович Потураєв. Увімкніть, будь ласка, мікрофон.

ПОТУРАЄВ М.Р., заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Слуга народу»). Сьогодні навіть під цей ганебний звук, який лунає із розряджених пристроїв, Україна остаточно поховає комунізм. Ми, нарешті, зведемо рахунки з цим маніяком Леніном і з людоджером Сталіним, які зробили все, щоб позбавити український народ

головного багатства – землі. Ми повернемо українцям землю раз і назавжди! (*Оплески*).

І я хочу, щоб зараз уся країна подивилася на нащадків Ягоди, Єжова, Берії – кровавих катів українського народу. Оці люди, вони нащадки тих, хто влаштував голодомор, хто вбив мільйони українців, позбавивши їх землі. Ось вони! Ось вони – мільйони Росії, яка влаштувала тут голодомор і хотіла вбити всіх українців. Ось вони, знову намагаються позбавити українців землі. Вони знову хочуть, щоб сюди прийшов «московитський сапог» і вморив тут усіх голодом.

Але ні! Сьогодні ми з цим покінчимо раз і назавжди! Сьогодні ми повернемо народу землю. Сьогодні ми повернемо кожному українцю землю.

Землю – людям! Землю – українцям! (*Шум у залі*).

ГОЛОВУЮЧИЙ. Віктор Васильович Бондар, депутатська група «За майбутнє».

БОНДАР В.В., член Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури (одномандатний виборчий округ № 191, Хмельницька область, самовисуванець). Шановний Дмитре Олександровичу, шановні колеги! Ви бачите, яке сьогодні напруження в залі Верховної Ради. Це свідчить про те, що розглядається одне з найважливіших історичних рішень, яке має приймати Верховна Рада.

Усі найбагатші країни світу зайняті останнім часом тим, що бігають по світу і скуповують сільськогосподарську землю і джерела питної води. Україна має одне й друге: одні з найкращих запасів земель і одні з найкращих запасів питної води. В усіх прогнозах говориться про те, що 20-30 років – і у світі будуть криза питної води і продовольча криза. Україна чудом зберегла свою землю, не розпродала просто так. Сьогодні заради чергових кредитів намагаються проштовхнути через зал рішення: терміново виводимо на продаж землю кому попало.

Це непросте рішення, щоб його так за одну хвилину приймати. Давайте сядемо, подумаємо, вам про це кажуть усі: аграрники, політики, економісти. Це не просто питання дрібного фермера, це не питання пересічної людини, а це питання стратегічної політики: чи ми перетворюємося в країну третього світу, просто розпродавши усе, що

маємо, чи ми все-таки починаємо думати і, як країни найвищої ліги, скуповуємо по світу активи, землі, воду і всі ті речі, які притаманні країнам з найвищим рівнем розвитку. Тому це не просто рішення продати чи не продати землю – це стратегія розвитку країни. Думайте, що ви робите. Думайте, що ви будете робити. І думайте, що ви будете пояснювати своїм дітям. Чому ви так просто віддали за копійки найцінніший актив, який є в Україні?

Тому наша група не підтримає сьогодні таке голосування «галопом по Європах». Ми прихильники того, що треба сідати і думати, планувати: як запроваджувати ринок, який формат ринку, чи можливо просто залишати землю в державному банку, викуповувати в тих, хто не хоче володіти землею, але залишати у власності... і здавати в оренду своїм на 20, 30 років, щоб були стабільність і прогноз. Оце, можливо, такі рішення. Можливо, інші. Але не так, що заради кредитів, які сьогодні потрібні, за копійки розпродати останнє. Думайте, що ви робите!

Дякуємо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Данило Олександрович Гетманцев.
Слово надається Микиті Руслановичу Потураєву.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую. Будемо спокійно говорити (*У залі скандують: «Ганьба!»*). У Путіна є ринок землі, в путінській Росії з 2001 року є ринок землі (*У залі скандують: «Ганьба! Ганьба!»*). Та вже схаменіться, путінські посіпаки, скільки можна! Ви вже втомили, Господи! (*Шум у залі*).

У поляків є ринок землі, в угорців є ринок землі, в румунів є ринок землі. Вони що, кращі за українців? Нас закликають подумати (*Шум у залі*). Та ви ж 20 років у цій Раді сиділи, що ж ви нічого не надумали? Скільки можна думати?

Ми запропонували нормальний зважений законопроект. Президент запропонував зважений компроміс. Президент і ми всі почули кожного (*У залі скандують: «Ганьба!»*).

Зараз ця фракція з капіталізацією більше трильйона доларів, ті, які вкрали в країни, я не знаю, скільки, це НАБУ ще рахувати і рахувати, хочуть позбавити людей права заробляти на власній, приватній землі, користуватися приватною власністю. Совісті немає,

ганьба! Воры! Воры! Брехуни! (*У залі скандують: «Ганьба!»*). Коли ж ви вже нажеретесь? Я ж багатьох з вас знаю багато років, ще з кучминих часів.

Ви що, знущаетесь? Може зараз про вас почати тут розповідати? Тільки треба закликати сюди Рябошапку і Ситника, щоб вас прямо тут спіймали, коли я почну про вас розказувати, де я вас бачив і з якими розмовами, з якими контрактами (*Шум у залі*). Схаменіться!

І знову хочуть, щоб у людей нічого не було, щоб люди були у жебрацтві, тому що лише жебраками вони вміють маніпулювати.

Ми повернемо людям гідність. Ми повернемо людям власність. Українці не гірші за жодну європейську націю, українці не гірші за росіян, у яких є ринок землі.

Землю – людям!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Микито Руслановичу.

Дмитро Сергійович Костюк, фракція «Слуга народу».

КОСТЮК Д.С., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики (одномандатний виборчий округ № 65, Житомирська область, політична партія «Слуга народу»). Доброго дня! Не можу погодитися з усім озвученим паном Потураєвим, висловлю свою позицію.

Хочу звернутися насамперед до членів фракції «Слуга народу». Нам потрібно визнати сьогодні, що нас у цій залі меншість.

Нині є такі давні захисники українського села і справжні патріоти України, які виступають проти нас у сесійній залі. Це громадянин Ізраїлю Рабінович. Це люди, які розбираються не лише в газових схемах, Бойко, Тимошенко. Це люди, які поступово захищають українських селян, які вимагають референдуму. У 2001 році, коли «медведчуківці» і «юліанці» вводили мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, референдуму не було, не питали думки людей, чи вони хочуть мати право розпоряджатися своїми земельними ділянками. Це політичні сили, які поступово працюють на українських селян 20 років, 18 з них ми маємо мораторій і ту ситуацію в країні, те зубожіння, про яке нам говорять з екранів телевізорів ті самі політичні сили. Вони його створюють, вони про нього

розповідають. Мабуть, просто ліньки переписувати передвиборні програми.

Нам потрібно проводити земельну реформу, робити справжні зміни.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Ганьба! Ганьба!

КОСТЮК Д.С. Дякую за визнання. Дякую вам.

Я звертаюся передусім до фракції «Слуга народу». Нас не для того обирали люди, не для того ми перемагали на виборах, щоб зараз у цій залі прогинатися під ті політичні сили, які стільки років обкрадають українців.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Рабінович – 1 хвилина на репліку. З місця. Ні, з місця, репліка з місця. Будете говорити, Вадиме Зіновійовичу? Увімкніть, будь ласка, мікрофон Рабіновичу.

З місця, з місця. Колеги, ми або беремо... Увімкніть мікрофон. Ні, увімкніть мікрофон з місця. Ну, попросіть, щоб забрали.

РАБІНОВИЧ В.З., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Опозиційна платформа – За життя»). Можна? Спасибو. Шановні друзі, и вот этот «ишак», который сейчас выступал... У меня только одно гражданство, поддон, гражданство Украины (*Шум у залі*). А ты – «ишак», продающий землю (*У залі скандують: «Ганьба!»*). Подонки, продающие землю Украины, подонки!

Спасибо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Антон Іванович Кіссе.

Юлія Володимирівна Тимошенко замість Кіссе. Пропустіть, будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В., член Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»). Шановні друзі, я просила б трошечки тиші та дві хвилини уваги. Ви знаєте, насправді, ви в залі праві, що прогинатися під будь-кого із політичних сил, політичних лідерів, якихось вказівок ззовні не треба. Але під кого нам з вами точно треба прогинатися, це під українське суспільство, під український народ. І я вважаю, що якщо ми тут не будемо прогинатися під народ, то тоді ми не виконуватимемо функції, яку взяли на себе в цьому залі.

Ви знаєте, що сьогодні на голосування ставиться той законопроект, який, насправді, проведений через комітет, і у ньому передбачені дуже важливі речі. Ним передбачається: по-перше, продаж землі; по-друге, він виписаний так, що в ньому дозволено продаж землі іноземцям, це треба чесно сказати, і коли в першому читанні ви будете голосувати, знайте, що ви голосуєте, зокрема, за продаж землі іноземцям; по-третє, там також передбачена роздача землі по 210 тисяч гектарів в одні руки, це три території міста Києва. Насправді, ми з вами відкриваємо шлях для того, щоб у глобальному світі той, хто має більше грошей, мав і Україну, причому мав – у повному розумінні цього слова.

Я вам скажу, що сутність правильного управління державою – це інтелектуальне управління. Сьогодні у світі правлять інтелект, а не емоції, і стратегія, а не ситуативність і хто кого переможе в цьому залі. А інтелектуальність управління країнами у світі говорить про те, що якщо Сполучені Штати Америки почали викупувати свою сільськогосподарську землю в державну власність і накопичили вже 51 відсоток сільськогосподарських земель, то це свідчить про те, що такі країни не розбазарюють те, що Господь дав народіві.

І скажу вам також ще одну важливу річ. Я дійсно вірила в те, про що записано в програмі нашого Президента, що всі важливі рішення прийматимуться виключно через референдум. Ви ж знаєте, що 75 відсотків людей в країні, за опитуваннями компанії «Рейтинг», проти продажу сільськогосподарської землі, якщо б референдум проводився сьогодні.

Ви знаєте, що сьогодні не пустили на цю трибуну аграріїв? Ви знаєте, що їх не пустили? А вони і є народ, який дав нам право тут приймати рішення. І тому наша пропозиція дуже проста.

Перше, перед тим як розпочати процес колонізації України, а це 72 відсотки території України, нам треба...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Додайте 1 хвилину, будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Дорогі друзі, перше, що треба зробити – це сьогодні не загострювати ситуації і зняти це питання з розгляду, тому що народ кипить, навіть якщо він не під стінами парламенту.

Друге, що треба зробити – це реально виконати обіцянку Президента і провести референдум щодо продажу сільськогосподарської землі не іноземцям, а, в принципі, продажу.

Третє, що треба зробити – вивчити весь світовий досвід і в Україні застосувати найкращий варіант використання землі на користь українців. І тому не можна зараз цей законопроект приймати, і не можна розпродавати останнє, що у нас залишилося.

Я прошу кожного народного депутата, кожного, благаю, перед тим як натиснути зелену кнопку, подумайте, що ви входите в історію України як люди, які або кінчають Україну в стратегічній перспективі через...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, 10 секунд. Юліє Володимирівно, 10 секунд. Попри всю мою повагу, 10 секунд для завершення. Додайте 10 секунд. Буде ще можливість виступити. Додайте 10 секунд, будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Добре, 10 секунд. Дякую.

Або кожен із вас увійде в історію України як людина, яка захистила наше майбутнє. Просто подумайте. Не боротьба в залі важлива, а майбутнє нашої України.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Сергій Анатолійович Вельможний. Пропустіть, будь ласка.

ВЕЛЬМОЖНИЙ С.А., член Комітету Верховної Ради України з питань правової політики (одномандатний виборчий округ № 112, Луганська область, самовисуванець). Добрий день! Луганщина. Питання продажу землі дуже важливе. І я особисто, і команда Шахова – проти продажу землі іноземцям.

Але я говоритиму про тих, хто зараз під землею – про шахтарів Луганщини, які другу добу перебувають під землею на знак протесту проти не виплати заробітної плати. Шахта «Гірська»: 45 гірників під землею другу добу. Шахта «Тошківська», шахта «Карбоніт». І, на жаль, Вельможному, Сухову, Шахову вкотре доводиться порушувати питання про виплату заборгованості із заробітної плати шахтарям.

Колеги, усім відомо, що ухвалені рішення в залі парламенту не робить його автоматично виконаним і, головне, знятим з порядку денного проблем наших громадян. Нагадаю, що за виплату заробітної плати шахтарям ми всі проголосували у Верховній Раді 31 жовтня, а 7 листопада Президент уже підписав закон. Але фактично відсутнє обмеження щодо затримки виплати коштів. На сьогодні виплати не проведено. Чесні люди досі не отримали коштів, які належать їм вже більш ніж п'ять місяців. І це не поточна заробітна плата, а заборгованість за п'ять місяців 2019 року.

Є поганим показником, я вже зараз можу це сказати, що наступного разу мені знову доведеться порушувати це саме питання, адже навіть якщо буде виплачено цю заборгованість, ми вже знаємо, що виникне поточна за листопад-грудень 2019 року. Не можна зрозуміти зі слів те, що відчуваєш на власний дотик.

І я звертаюся до Прем'єр-міністра України, до профільного міністерства, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України з пропозицією не просто збирати аналітичні дані, заслуховувати доповіді, а відвідати особисто шахти та спуститися до гірників, поспілкуватися з ними, адже вони просять допомоги та відчувають бездіяльність і затримку виплати коштів на собі. Лише тоді можна зрозуміти, що насправді відбувається, яку біль відчувають шахтарі та їх родини. Такими бездіяльністю та ставленням до проблем шахтарів, ми втрачаємо дорогоцінну віру людей в зміни та в ефективну діяльність парламенту і уряду.

І останнє. Зараз під парламентом у Києві перебувають аграрії. А якщо сюди прийдуть шахтарі, то комусь у дупу загонять відбійного молотка.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Сергій Іванович Рахманін.

РАХМАНІН С.І., член Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Голос»). Шановні колеги, інколи державницька позиція – це рішучість і жорсткість, інколи – це зваженість і мудрість. Сьогодні йдеться саме про такий варіант. Я думаю, що в будь-якої людини в залі, навіть у тих, хто вже визначився остаточно з голосуванням, є питання до того законопроекту, який внесений (*У залі скандують: «Ганьба! Ганьба!»*). Гадаю, що в кожного є питання щодо того, яким цей законопроект буде завтра. Вважаю, що є питання одне до одного. І тому спроба поставити цей законопроект на голосування, абсолютно очевидно, призведе до розколу в Раді, а завтра – до розколу в країні. Отже, наймудрішим буде абсолютно просте і очевидне рішення – відкласти розгляд цього питання, спробувати знайти точки дотику, домовитися і вийти зі зваженим рішенням у зал (*Оплески*). Тому що сьогодні, яке рішення не пройшло б, воно означатиме, що це питання ми поховаємо і повернутися до нього вже не зможемо ніколи. І кожен з нас буде потім відповідати перед виборцями.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Микола Іванович Кучер.

Ігор Петрович Палиця.

ПАЛИЦЯ І.П., секретар Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (одномандатний виборчий округ № 22, Волинська область, самовисуванець). Доброго дня, шановні колеги! Перед тим, як ще раз сказати позицію групи

«За майбутнє» стосовно продажу землі, хочу звернутися до представника «Слуги народу», я забув уже його ім'я, прізвище на «К» починається, який зауважив, що Рабінович громадянин Ізраїлю, з натяком на його національність, і про те, що хтось раніше не захищав українську землю.

Шановні «Слуги народу», я вас дуже прошу, не переходьте на такі моменти, коли ми голосуємо в залі. Кожний має право приймати рішення, тут кожен окремий депутат незалежний ні від кого. У мене мама єврейка, я – українець, я не дам розікрасти українську землю (*Оплески*). В залі є, як ви сказали, хтось росіянин, хтось ще хтось – вони всі українці. Якщо хтось з вас спробує ділити когось на національності, майте на увазі – ви погано закінчите.

Стосовно ринку землі. Група «За майбутнє» не голосуватиме за це питання, тому що законопроект «сирий». Ви хочете зробити цивілізований ринок. Куди ви спішите? Не інвентаризовані 40 відсотків земель. Люди (пайовики, селяни), які мають акти ще зразка Радянського Союзу на руках, не мають грошей, щоб провести оцифрування документів та інвентаризацію земель. Тобто 40 відсотків білих плям, після чого почнеться рейдерство. Хочете запустити ринок – зберіть людей, порадьтеся, дізнайтеся, які проблеми, розв'яжіть їх, заплатіть за цих людей, якщо в них немає за що інвентаризувати свої землі, і дайте можливість продати. І ми підтримаємо цивілізований закон. Не поспішайте!

Стосовно приватної власності. Так, люди мають право розпоряджатися своєю приватною власністю. Кажуть, що ми їх в цьому обмежуємо, і вони з радістю почнуть працювати на цій землі. Але, на превеликий жаль, не почнуть! Допоки ставка рефінансування Національного банку понад 16 відсотків, а кредити – під 20 відсотків, не почнуть. Вони, через те що доведені до зубожіння, підуть у комерційні банки закладати землю, брати кредити і втратять назавжди те, що мають.

Давайте допоможемо їм. Давайте створимо державний банк, який кредитуватиме фермерів і селян під 3-5 відсотків, саме державний, та якщо вони не впораються, маючи альтернативу, то земля буде в держави, а не в комерсантів або іноземців. Давайте допоможемо їм у цьому, без спішки.

І наше бачення стосовно державної землі, а не приватної, розпайованої. Вона повинна залишитися в держави, її не треба розбазарювати. Нехай держава її здає в оренду дорого, контролює сівозміну якісно – і вона завжди належатиме нашим наступним поколінням.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Сергій Володимирович Шахов.

ШАХОВ С.В., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування (одномандатний виборчий округ № 114, Луганська область, самовисуванець). Луганщина. Шановні колеги, в 1991 році, коли мої батьки йшли на референдум, коли наша держава стала вільною, демократичною державою, батьки посміхалися. Сьогодні моїх батьків немає серед живих, вони поховані в цій сирій землі.

Коли проголосували в цій залі за велику «прихватизацію» олігархами підприємств, мій батько шахтар, який мене виховував, прийшов додому і сказав: «Держави практично немає. Але в нас є ще земля». Земля, на якій я в дитинстві працював, було шість соток, але в нас вона була і годувала нашу сім'ю. Був і стахановський рух. Але коли шахтарі не отримували заробітної плати, коли в 1993 році шахтарі вийшли і знесли Президента, це також було. Батько сказав: «Якщо закриють шахти, на 70 відсотків втратимо державу». І тоді один віцепрем'єр з питань паливно-енергетичного комплексу, з енергетичної галузі закриття шахту «Максимівську» об'єднання «Стахановвугілля», шахту «XXI з'їзду КПРС», і сотні тисяч шахтарів виїхали з нашої держави. Я залишився сиротою, як і мої брати, які лежать теж у сирій землі.

Сьогодні я бачу в цій залі в політичному сенсі дітей, яким дали сірники і які хочуть спалити нашу землю. Будьте дорослими. З холодною головою приймайте рішення. «Ні – продажу землі», – сказала не тільки команда Шахова, а сказали всі люди, які живуть у Закарпатті, Луганщині, Одесі.

Буквально два роки тому ми з колегами проїхалися від Чернігова до Зміїного острова з контролем того валу, стіни, через яку може шалений кролик перескочити. Що ми побачили, коли люди говорили, що демаркаційної лінії немає, сплати за паї немає, компенсації немає? Спочатку треба вирішити ці питання, питання агрохімічних паспортів.

Сьогодні виснажується земля рослинами для біопалива, хочуть зайти іноземні, трансатлантичні корпорації і викупити нашу землю. Так відбулося на Мадагаскарі, таке сталося в багатьох державах світу, 51 держава світу сьогодні страждає і голодує. Наша українська земля постійно годувала не лише Україну – і Росію, і весь світ. Нині ми бачимо 60 відсотків імпорту товарів...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Додайте 10 секунд, будь ласка.

ШАХОВ С.В. Не робіть дурниць. Чи зможете ви, щоб ваші сім'ї голодували? Чи ви зрадите свою матір, а матір – це наша земля? Вас проклянуть усі українці, буквально через 20, 15...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Микола Володимирович Люшняк. Пропустіть, будь ласка.

ЛЮШНЯК М.В., член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (одномандатний виборчий округ № 166, Тернопільська область, самовисуванець). Шановний пане Голово, шановні колеги народні депутати, шановний український народе! Я мажоритарний депутат від округу № 166 на Тернопільщині, до якого входять давні славні міста, які мають велику історію, які мали Магдебурзьке право, які вмiли розпоряджатися податками, надходженнями і могли розбудовуватися, збільшувати свої громади.

Сьогодні Україна йде шляхом тотальної децентралізації. Що таке децентралізація? Це вихід з кризи будь-яких країн. Коли в 46-му році Німеччина, розірвана війною, прийняла такий курс і дала повноваження місцевим органам самоврядування, коли пострадянські країни, Польща, Чехія, Угорщина не могли розвивати свою економіку, вони віддали податки, повноваження місцевим громадам.

Ми зробили перші кроки. У вівторок ми прийняли закон, який продовжує децентралізацію. Але цей латентний стан не може продовжуватися вічно. Ми дали можливість людям об'єднатися добровільно. Зараз прийшов час, коли ми повинні завершити децентралізацію. Після її завершення ми маємо зрозуміти, що питання корупції як таке відпаде в державі, тому що гроші не будуть розподілятися в Кабінеті Міністрів, в комітетах Верховної Ради, у Верховній Раді, вони будуть розподілятися органами місцевого самоврядування.

Врешті назріло питання ринку землі. Якщо б ця земля була у громадах, вони приймали б це рішення, і не було б цього напруження, яке сьогодні є в державі. Шановні колеги, ми повинні закінчити цей процес, який проходить у державі. І у нас буде держава не конфліктів, а розвитку. Ми бачимо, як розвиваються наші сусіди: вони будують дороги, вони розвиваються, тому що органи місцевого самоврядування мають величезні повноваження. Наразі деякі країни проводять третій етап децентралізації і об'єднання тих громад, які є неспроможними.

Перед нами стоять важливі виклики. Подивімося для прикладу на Канаду або Сполучені Штати Америки, де в кожному штаті існує по-різному ринок землі. І коли ми передамо громадам ті землі, які сьогодні... Цей процес уже йде до завершення, громади будуть приймати рішення: кому землю продавати – іноземцям, не іноземцям. Що сьогодні є? Монополізація влади. Ми розуміємо, що ті податки, право на збирання яких було надано, поступово забираються. Сьогодні бюджети громад міст стають оголені.

Шановні колеги, давайте завершимо тотальну реконструкцію держави і в нас не буде таких конфліктів, які сьогодні відбуваються в країні, і в цьому залі будуть працювати люди, які дійсно хочуть...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Додайте 10 секунд.

ЛЮШНЯК М.В. ...над законодавством держави.

Прошу підтримати цей курс: віддати повноваження громадам, завершити процес децентралізації.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Час для виступів вичерпано, але ще дві фракції – по 2 хвилини. ОПЗЖ – Юрій Анатолійович Бойко, і після нього – ЄС. Прошу, 2 хвилини.

БОЙКО Ю.А., член Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Опозиційна платформа – За життя»). Шановний

пане спікер, шановні народні депутати! Я хочу, щоб ви всі, я маю на увазі «Слуг народу», запам'ятали сьогоднішній день. Тому що зараз ви, насправді, намагаєтеся зламати через коліно не частину парламенту, а більшість українського народу, який не розуміє, боїться, жахається цього проекту закону, який ви вносите в зал, який благозвучно назвали «ринок землі». Насправді, від сьогодні ви можете сміливо називати себе «слугами Міжнародного валютного фонду», «слугами Сороса», «слугами транснаціональних корпорацій», які любіювали такий закон, але ви втрачаєте право називатися «Слугами народу». І та колосальна політична провокація, яка здійснюється в залі, її наслідки будуть жахливі для України, тому що для українців земля – це святе. Немоżliво під ковдрою, у закритому режимі відпрацьовувати законопроект, який стосується і є чутливим для мільйонів громадян. Сама форма відпрацювання цього законопроекту є жахливою, ганебною і брутальною.

Я закликаю вас, схаменіться, не робіть цього, тому що від сьогодні починається ваше падіння.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ірина Володимирівна Геращенко, 2 хвилини. Увімкніть, будь ласка, мікрофон.

ГЕРАЩЕНКО І.В., член Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»). Шановний пане Голово, шановні соціалісти і лібертаріанці! Як правоцентристика, попередні роки я голосувала проти мораторію на землю, тому що ми як правоцентристи за ринок землі.

Але подивіться, що зараз відбувається в залі. Хіба в такій ситуації можна проводити важливу реформу? Тут має бути не тільки консенсус у залі, а й в суспільстві. Нам дуже прикро, що «слуги» втратили ключові для себе години, місяці, тижні у Верховній Раді, замість того щоб об'єднуватися навколо надважливої реформи щодо землі, розколюючи і втрачаючи парламентаризм.

Чого немає в законопроекті, який сьогодні намагаються протягти «слуги»? Там немає головного – права українця купити землю. Так,

він зможе продати свої паї, але купити він їх не зможе. Чому? Не передбачено прозорого кадастру землі. Це перше.

Друге. Там немає, насправді, навіть вилучена така позиція, як якість землі, і йде «уравнювання» плодючих чорноземів Черкащини, Полтавщини і складніших для обробки земель Херсонщини. Там не передбачено захист землі для того, щоб люди, які її обробляють, могли вкладати в якість цієї землі.

Там не передбачено створення земельного банку. Насправді не почуто простого селянина і фермера. І в цій ситуації найкращий вихід, який може бути, дійсно, відкласти сьогодні розгляд цього питання, сісти разом за круглий стіл і напрацювати такий законопроект, який зможе об'єднати залу, захистити селянина, дати право насправді створити в Україні прозорий кадастр землі. Так само не може бути такої межі, що в одні руки віддавати 200 тисяч гектарів. Це вже офіційне створення латифундистів в Україні, а не допомога фермерам.

Ми категорично проти, щоб такі законопроекти обговорювалися за скороченою процедурою. Це не просто руйнація парламентаризму, а це неповага до народу, слугами якого ви є. Тому наша...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Додайте 10 секунд.

ГЕРАЩЕНКО І.В. Наша позиція: зняти сьогодні це питання з розгляду та провести серйозну політичну і суспільну дискусію.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, надійшла заява від фракції «Батьківщина» і депутатської групи «За майбутнє» з проханням оголосити перерву на 30 хвилин. Прошу керівництво фракцій і групи та заступника і Першого заступника Голови зібратися в моєму кабінеті. Оголошується перерва на 30 хвилин.

(Після перерви)

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добрий день! Можна виключити «пищалку»? Дякую.

Шановні колеги, в мене прохання звільнити президію. Будь ласка, давайте розпочинати нашу роботу.

Шановні колеги, будь ласка, ми не займаємо місця інших колег і, якщо можна, давайте, щоб кожний працював на своєму місці. Трибуна – відкрита. Якщо потрібно зайти щось обговорити – будь ласка. Але давайте працювати. Є бажання займати позицію перед трибуною – будь ласка, навколо трибуни – будь ласка, але не в президії. Будь ласка, звільніть президію. Там, мабуть, закрито, я так розумію, краще з цієї сторони.

Не штовхайте, не штовхайте. Наталіє Юріївно, якщо вас теж не... Несторе Івановичу, я вас дуже прошу, ну, прохід треба звільнити і, щоб я не повторював перли, які були в цьому парламенті... Несторе Івановичу, я вас дуже прошу, будь ласка. Несторе Івановичу! Шановні колеги!

Я ще раз звертаюся, шановні колеги, я не займав вашого робочого місця. Ви зараз не дозволяєте іншим народним депутатам проходити там, де завжди ви заходили. Я просто це буду враховувати в подальшій нашій співпраці. Будь ласка, звільніть президію.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. *(Не чути).*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я до вас, я до вас звертаюся... Я до вас звернувся з пропозицією і з проханням звільнити президію. Тут працюю я, Руслан Олексійович, Олена Костянтинівна.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. *(Не чути).*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Це ви так вважаєте. Я до вас звернувся. Я ніколи собі не дозволяв приходити, займати ваше місце або ваших колег по фракції. Будь ласка.

Юліє Володимирівно, я хотів би до вас звернутися, щоб народні депутати від «Батьківщини»... Так само, Давиде Георгійовичу Арахамія, Давиде Георгійовичу, я хотів би і до вас звернутися, щоб народні депутати звільнили президію від фракції «Слуга народу». Дякую.

Юліє Володимирівно, будь ласка, звільняйте, тоді будемо... Юліє Володимирівно, була перерва, я обов'язково дам виступити, але я до вас звертаюся з проханням, щоб народні депутати залишили...

ТИМОШЕНКО Ю.В. *(Не чути).*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Це не парламентська демократія. Юліє Володимирівно, це не парламентська демократія. Юліє Володимирівно, у мене прохання: зверніться до народних депутатів, щоб вони звільнили... Це не парламентська демократія. Я не приходжу до вашого кабінету, наприклад, і не займаю ваш кабінет.

ТИМОШЕНКО Ю.В. *(Не чути).*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, дякую. Я вважаю, що кожен повинен працювати на своєму місці, це нормально *(Шум у залі)*. Шановні колеги, у мене прохання – залишити президію і зайняти свої робочі місця. Вадиме Євгеновичу.

Шановні колеги, переходимо до розгляду питань порядку денного. Прошу зайняти свої місця і підготуватися до роботи.

Шановні колеги! Переходимо до розгляду питань порядку денного. Шановні колеги! *(Шум у залі)*.

Шановні колеги, будь ласка, займіть свої місця, підготуйтеся до роботи. У нас сьогодні не найпростіший день, тому була затягнута перерва. Я думаю, наскільки вистачить наших колег з такою музикою, але це їх право.

Вчора... Так. У нас дуже багато різноманітних звуків і гумових виробів у Верховній Раді України.

Арахамія – 1 хвилина з мотивів.

АРАХАМІЯ Д.Г., *голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Слуга народу»).* Шановні колеги, у мене є пропозиція, тому що питання дуже дискусійне, і багато часу ми будемо зараз витратити на дискусію, я це вже бачу по попередньому настрою. Тому я пропоную проголосувати за продовження робочого дня сьогодні.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги! Скажіть, будь ласка... *(Шум у залі)*.

Ми голосували саме так... Є пропозиція щодо продовження роботи Верховної Ради сьогодні, до чого – до завершення розгляду цього питання? (*Шум у залі*). Ми продовжували так нашу роботу, колеги, тому є пропозиція, хай вирішує Верховна Рада України.

Шановні колеги, ставлю на голосування пропозицію щодо продовження... Що? Я думаю, що ми встигнемо до 15 години, думаю, що ми до 15-ї якраз встигнемо.

Шановні колеги, є пропозиція продовжити нашу роботу до 15 години (*У залі скандують: «Ганьба! Ганьба!»*).

Шановні колеги, ставлю на голосування пропозицію про продовження роботи Верховної Ради сьогодні до 15.00. Прошу підтримати та проголосувати.

«За» – 234.

Рішення прийнято (*Оплески*).

Покажіть по фракціях.

«Слуга народу» – 229, позафракційні – 5.

Шановні колеги, переходимо до розгляду питань порядку денного. На ваш розгляд запропоновано проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» ([№ 2178](#)) та законопроекти [№ 2178-1](#), [№ 2178-2](#), [№ 2178-3](#), [№ 2178-4](#), [№ 2178-5](#), [№ 2178-6](#), [№ 2178-7](#), [№ 2178-8](#), [№ 2178-9](#), [№ 2178-10](#).

Шановні колеги, оскільки цей законопроект є суспільно важливим, ще й додатково він налічує більше 100 статей, відповідно до Регламенту, ми його повинні розглядати за повною процедурою.

Переходимо до розгляду питання по суті. Слово надається міністру розвитку економіки... Шановні колеги, слово для виступу надається міністру розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Милованову Тимофію Сергійовичу (*Шум у залі*).

Шановні колеги, під час зустрічі керівників усіх фракцій... Одну хвилину, тиша. Ми домовилися зі всіма керівниками фракцій про те, що... Михайле Миколайовичу, Юрію Камельчук. Ми домовлялися зі всіма керівниками фракцій, що виступи відбуватимуться з трибуни, так, як ми давали виступити, навіть без запису, представникам

«Опозиційної платформи – За життя». Якщо ці домовленості не витримуватимуться, в подальшому вони також не дотримуватимуться й іншими політичними силами. Всі доповідачі виступають з трибуни. Після цього приходить інший промовець, який повинен виступити. Так само і представники фракцій, депутати.

Будь ласка, дайте виступити міністру з трибуни. Він – доповідач з цієї теми. Перший законопроект був урядовим, будь ласка, дайте виступити (*Шум у залі*).

Дякую.

Шановні колеги, слово для виступу надається міністру...

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. (*Не чути*).

ГОЛОВУЮЧИЙ. Усім – так, як і домовлялися. Усі промовці виступатимуть з трибуни, від будь-якої політичної сили.

Слово надається міністру розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства Тимофію Сергійовичу Милованову.

МИЛОВАНОВ Т.С., *міністр розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.* Шановні депутати, сьогодні історичний момент. Я почну з того, що Маргарет Тетчер вірила у демократію, засновану на власності, англійською це *property-owning democracy*. Вона робила все для того, щоб люди могли дозволити собі своє власне житло. Вона впроваджувала можливість людям викуповувати орендоване житло за зменшеною вартістю.

Я теж вірю у демократію, засновану на власності. Крім того, у Конституції України зазначено, що джерелом влади є народ і що земля належить народові України.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Ганьба! Ганьба!

МИЛОВАНОВ Т.С. Так само ми свято боремося за право громадян розпоряджатися своїм голосом. Тому ми маємо надати громадянам можливість розпоряджатися своєю землею. Дати людям, які живуть з землі, володіти цією землею, дати можливість українському народу реалізуватися, дати гідність кожному з нас (*У залі скандують: «Ганьба! Ганьба!»*).

Земля – це ДНК нашого народу. І у цій ДНК має бути прошите священне право власності українця на свою землю, як це було раніше, до того, як це право відібрали. Земельний кодекс України від моменту свого ухвалення базується на повноцінному праві власності на сільськогосподарську землю. Лєвова частка сільськогосподарських земель – 27 мільйонів гектарів – перебуває у приватній власності.

Нам потрібно, аби власник відчував себе власником, а не кріпаком, щоб він отримував справедливу орендну плату за свою землю, щоб він був спроможний продати одну ділянку і купити іншу, яка йому чи їй більше підходить, зрештою, дати українському селянину право купити більше землі і розширювати свою справу.

Близько 1 мільйона гектарів сільськогосподарських земель перебуває у комунальній власності, і громади, яким ми даємо все більше повноважень у рамках децентралізації, повинні мати справедливий дохід від оренди чи продажу майна. Громади повинні мати інструмент для заохочення ділової активності своїх мешканців через відкриття доступу до земель громади. Зрештою, ми маємо передати 8,2 мільйона гектарів сільськогосподарських земель, які належать державі, в руки ефективних фермерів, які так люблять цю землю.

У чинній нормі кодексу говориться, що землі сільськогосподарського призначення не можуть передаватися у власність іноземцям, особам без громадянства, іноземним юридичним особам та іноземним державам. Це справедлива норма, і ми вважаємо, що вона й надалі повинна діяти. Головне – це забезпечити нормальну власність на землю для українця, створити повноцінний ринок землі та надати українцям допомогу на придбання землі.

Протягом останніх двох місяців я говорив буквально з кожним: від власників агрохолдингів до найскромніших фермерів, від прагматичних фінансистів до найзапекліших противників ринку землі – кожен має свої аргументи за і проти. Але одне є в усіх – мрія бути успішним на землі. Ця мрія єднає нас усіх і ми повинні дати їй здійснитися. Все буде добре!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Слово для доповіді надається народному депутату України Наталії Юрїївні Королевській.

Я сподіваюся, тут блокувати ніхто не буде?

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Повна процедура, питання мають бути. Не порушуйте Регламент. Не порушуйте Регламент!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так, Наталіє Юрїївно, хвилину. Пане міністре, будь ласка, поверніться на трибуну.

Будь ласка, запишіться на запитання до доповідача. Регламент – до 3 хвилин. По 1 хвилині на запитання. Запишіться, будь ласка.

Микола Володимирович Люшняк. Увімкніть, будь ласка, мікрофон.

ЛЮШНЯК М.В. Шановний пане міністре, скажіть, будь ласка, яка відсоткова ставка пропонується сьогодні вами під купівлю цієї землі? І де ви знайдете ресурс? У травні аграрним комітетом Верховної Ради восьмого скликання була проведена спільна нарада з МВФ, зі всіма іноземними банками. У нас було запитання: а чи готові ви брати землю в заставу і давати під неї гроші? На що всі міжнародні інстанції сказали: «Ні. Тому що у вас немає чітко прописаного законодавства, щоб ми далі могли оперувати цією землею і комусь її віддавати в ефективне управління».

Ви сьогодні пропонуєте один проект закону. А потрібен комплекс законів, який повинен вирішити... Законодавство у банківській справі, законодавство в місцевому самоврядуванні, це закони, які повинні працювати у комплексі із таким законом. А ви сьогодні просто пропонуєте «голий» проект закону, який, в принципі, нічого фермерам в майбутньому не дасть.

Дякую.

МИЛОВАНОВ Т.С. Дуже дякую.

У бюджеті прописано 4 мільярди гривень на підтримку сільськогосподарського виробника. Додатково є 240 мільйонів для фонду гарантування кредитів.

Існуватиме два інструменти. Перший – надати можливість банкам не нервувати і видавати гроші, тому що держава гарантуватиме часткове покриття кредиту, якщо не буде повернено суму. Другий – додатково 4 мільярди буде використано на підтримку сільськогосподарського виробника і конкретно на компенсування відсоткової ставки.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.
Андрій Петрович Осадчук.

ОСАДЧУК А.П., *перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Голос»).* Шановний пане міністре, поясніть, будь ласка, як так сталося, що команда Президента три або чотири місяці напрацьовувала проект закону? Зараз нам пропонується до ухвалення, я так розумію, десятий законопроект із тих, які подані, але там фактично немає того, про що Президент заявив у понеділок. Тобто яким чином підтримувати законопроект, який суперечить волі Президента?

І особливо нас цікавить позиція щодо референдуму. Як ви до цього ставитеся і яким чином це взагалі буде все проходити? Поясніть, будь ласка, всім нам дуже конкретно.

Дякую.

МИЛОВАНОВ Т.С. Дякую.

Ще раз наголошую, що в усіх законопроектах, які подані урядом або комітетом, але я відповідаю за урядовий законопроект, чітко прописано, хто має право купувати землю. Це перше.

Друге. Ви всі – народні обранці, і ви маєте вирішити, який законопроект потрібен Україні.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Час для запитань вичерпано. Дякую, пане міністре (*Шум у залі*).

Так, а відповідати коли? У нас ще розгляд, буде 10 доповідей. Шановні колеги... (*Шум у залі*). Ну, ви поставите... Колеги, давайте не будемо займатися казуїстикою.

Народний депутат України Наталія Юріївна Королевська.

КОРОЛЕВСЬКА Н.Ю., *заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Опозиційна платформа – За життя»).* Шановні колеги, шановні присутні! Сьогодні в цьому залі вирішується подальша доля

України. І я хочу, щоб кожен з вас дуже добре відчував свою історичну місію – на кону стоїть земля України. Це не товар, це не гектар, це не чорнозем – це Україна. І кожен з вас буде вирішувати долю нашої з вами країни. Це наше минуле і наше майбутнє. І ми повинні розуміти, що іншої України у нас більше ніколи не буде. Нам більше ніхто не надасть додаткові землі, нам більше ніхто не дасть можливість розпоряджатися своїм минулим і майбутнім. За нашу з вами землю віддавали життя мільйони наших захисників. За нашу з вами землю віддавали життя та перемагали наші діди. За нашу з вами землю проливалось багато крові, багато людей загинули, щоб зараз у цьому залі вирішувалося питання, якою буде Україна завтра. І нам як хранителям наші діди передали це право, і ми зараз з вами вирішимо, як далі буде жити країна.

Тому «Опозиційна платформа – За життя» наполягає на проведенні всеукраїнського референдуму. Ми вважаємо, що це головне завдання (*Оплески*). Підніміть руку в залі, кому батьки та пращури, кому близькі та родичі... До кого звернулися люди з проханням продати їх майбутнє та продати їхню землю? Одна, дві. Дві руки! Дві руки на всю залу! Скажіть, будь ласка, та на підставі чого ви будете приймати це рішення? Хто вам дозволяє сьогодні вирішувати долю країни?

І тому ми зараз пропонуємо розглянути законопроект [№ 1101-1](#), це проект закону про мораторій та проведення всеукраїнського референдуму. Не бійтеся спілкуватися з людьми, не бійтеся піти і спитати в людей, яку модель ринку вони бачать, і чи хочуть вони бачити зараз іноземців на своїх землях, чи є в них сьогодні бажання за безцінок здати свою землю. Спитайте в людей, хай вони вам чесно нададуть на це відповідь.

Ми, на відміну від вас, пішли до людей та спитали. І фермери по всій країні, тисячі людей, які сьогодні зібралися під стінами парламенту, і ті мільйони людей, які кожен день живуть у селі, дали нам права: право блокувати трибуну, право вимагати від вас референдуму, право вимагати від вас мораторію. Тому що не може окремий народний депутат, не може жодна людина приймати історичне рішення про капітуляцію. Оце буде справжня капітуляція. Капітуляція, коли ми здамо українську землю. І ми не маємо права сьогодні це питання вирішувати.

Історична місія нашого покоління – об’єднати насамперед всі зусилля для того, щоб люди перестали гинути, щоб зупинити бойові дії на сході, щоб українці жили в мирній та процвітаючій країні. Ось це наша історична місія. І для цього ми повинні з вами об’єднатися, щоб захистити свою країну, щоб наша країна була єдина, щоб повернути Україну на Донбас, а Донбас повернути в Україну. Ось це наша історична місія.

А скажіть, будь ласка, що ви пропонуєте? Ви пропонуєте зараз заміновані поля продавати? Ви пропонуєте здати землю Криму та Донбасу? Ви пропонуєте позбавити десятки тисяч, мільйони українців права бути власниками на своїй землі? Навіщо ви це робите? Навіщо ви зараз провокуєте людей до протистояння?

Ми ж висуваємо нормальну пропозицію: відкласти розгляд цього питання, спокійно призначити референдум, спокійно продовжити мораторій. Невже для вас зараз важливіше питання МВФ? Невже для вас зараз важливіше бути слугами міжнародних організацій? Повірте, люди цього ніколи не пробачать.

І тому «Опозиційна платформа – За життя» пропонує об’єднати всі наші можливості та розглянути комплексно ті питання, які наблизять мир в нашій країні. Ми готові підставити плече і Президенту, і тим, хто сьогодні дипломатичним мирним мінським шляхом готовий повертати в Україну мир.

Ми з вами повинні об’єднати зусилля для того, щоб захистити людей. І цей міністр економіки, який тут розповідав нам, як продати українську землю, вибачте, нехай він краще нам розкаже, як прожити на півтори тисячі гривень пенсії, нехай він краще людям розкаже, коли тарифи сьогодні більші ніж їхня заробітна плата, нехай розкаже нам про цю модель існування людей в нашій країні. А, шановні, розповідати цьому залу про те, що лише продавши землю, ми зможемо підняти економіку, – це ж ганьба. Невже ви вважаєте, що за десятки років, парламентарії, які тут були не одне скликання, цього не розуміли? Але ж навіть у найзлочиннішої влади ніколи не піднімалася рука проголосувати за те, щоб продати українську землю, тому що всі добре розуміли, що це буде карма, яка проходитиме через покоління. Ми не маємо права без всеукраїнського референдуму приймати таке рішення.

Прошу вас просто заспокоїтися, потелефонувати своїм батькам, близьким, рідним і хоча б з ними порадитися, чи дадуть вони вам право приймати таке доленосне рішення, яке стосується майбутнього нашої країни. Трішечки, можливо, зараз у залі понизити градус протистояння та розібратися: що ми робимо, навіщо ми це робимо, для кого ми це робимо. Тому що для того, щоб захистити наше майбутнє, щоб підняти з колін нашу Україну, щоб стати самостійними економічно, політично, щоб мати у майбутньому можливість бути країною, якою пишалася б кожна людина, щоб залишити своїм дітям країну квітучу та мирну, для цього ми зараз повинні об'єднатися, а не для того, щоб виконати якісь міжнародні умови.

Тому, шановні колеги, шановні народні депутати, залишаються лічені хвилини до того доленосного рішення, яке буде прийматися в цьому залі. І ми, ваші колеги, дуже вас просимо, приймайте це рішення по совісті; приймайте це рішення, розуміючи, що ви повернетеся у свої округи, до людей, до своїх родин; приймайте це рішення і погляньте, що було в минулому, скільки ваших рідних, близьких віддали життя та здоров'я, для того щоб у нас сьогодні була наша Україна, була наша земля, були колосальні можливості в майбутньому.

Я вірю у вас, я вірю в Україну і я вірю, що ми обов'язково перемаємо. Україна буде сильною та квітучою. Не здавайте Україну!

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Наталіє Юріївно.

Слово для доповіді надається народному депутату України Тимошенко... *(Шум у залі)*.

Добре, запитання до Королевської. Наталіє Юріївно, будь ласка, поверніться на трибуну.

Запишіться на запитання до доповідача, до Королевської.

Галина Іванівна Васильченко, «Голос».

ВАСИЛЬЧЕНКО Г.І., член Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (одномандатний виборчий округ № 118, Львівська область, політична партія «Голос»).
Прошу передати слово Юлії Клименко.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Юлія Леонідівна Клименко.

КЛИМЕНКО Ю.Л., перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Голос»). У мене запитання до пані Королевської, а також до всіх колег, які стоять і блокують трибуну. Скажіть, будь ласка, ви були при владі 28 років. Чому на сьогодні... (*Оплески*). Чому на сьогодні вкрадено 30 відсотків державної землі? Де ця земля? Де економічний розвиток, де село, підняте з колін, покажіть нам (*Оплески*).

КОРОЛЕВСЬКА Н.Ю. Дуже дякую. Можна вже відповідати?

Шановні молоді політики! Ми вас дуже просимо... Пане Олександрє. Ми вас дуже просимо, шановні, будь ласка, зробіть так, щоб хоча б зараз в Україні було життя в людей таке, яке було у 2013 році. Встановіть, будь ласка, ті тарифи, ті пенсії, ті заробітні плати, ті ціни (*Шум у залі*). Будь ласка, зробіть це.

Ви, молоді та красиві, ви з чого почали? Ви почали з того, що запросили сюди дівчину такої поведінки... Ви почали з того, що пішли в корупційні схеми. Ви почали з продажу стратегічних підприємств та української землі (*Шум у залі*). Ви у п'ятницю плануєте дати дозвіл на відкриття казино. Шановні, за що ви так не любите свою Україну? Давайте зараз об'єднаємося для того, щоб людям дати можливість жити достойно у своїй країні.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Іван Григорович Кириленко.

КИРИЛЕНКО І.Г., член Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»). Шановний Дмитре Олександровичу! Я звертаюся особисто до вас. Ці події, які зараз відбуваються у залі, дуже нагадують мені 16 січня 2014 року. Друзі, таке протистояння, такі емоції і, згадайте, Голова Верховної Ради – друга особа в державі, найвірніший соратник Януковича, не вийшов вести засідання.

Дмитре Олександровичу, ви дуже молодий і перспективний політик, я вірю у ваше майбутнє, відмовтеся вести це засідання (*Оплески*).

ГОЛОВУЮЧИЙ. З вашого дозволу відповім.

Іване Григоровичу, попри всю мою повагу, але я думаю, що порівнювати те, що відбувалося 16 січня, і дискусію щодо землі, навіть якою б гарячою вона не була... Там була спроба обмежити, м'яко кажучи, права громадян. Сьогодні відбувається дискусія, так, вона широка, щодо питання розширення прав громадян, а саме права власності. Ми зараз не дискутуємо з вами про те, що правильно або що неправильно, тут виступають колеги, які відповідають на ті чи інші запитання щодо законопроектів. Але я вважаю, що це, попри всю мою повагу, не зовсім коректне порівняння.

Дякую.

КОРОЛЕВСЬКА Н.Ю. Шановні колеги... Шановні колеги! Я хочу вам зачитати маленький...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Увімкніть мікрофон Королевській.

КОРОЛЕВСЬКА Н.Ю. Дякую.

Шановні колеги, я хочу вам зачитувати маленький уривок з Декларації про державний суверенітет України, яка була підтверджена... у грудні 1991 року... На референдумі, так. «Економічна самостійність. Земля, її надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території Української РСР, природні ресурси її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, весь економічний і науково-технічний потенціал, що створений на території України, є власністю її народу, матеріальною основою суверенітету Республіки і використовуються з метою забезпечення матеріальних і духовних потреб її громадян».

Шановні, якщо ви порушите сьогодні Декларацію про державний суверенітет України, то це вже кримінальна відповідальність. Тому просимо вас захистити Україну...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Час запитань до Королевської вичерпано.

Слово надається народному депутату України Юлії Володимирівні Тимошенко.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Шановні колеги, зараз на балкон, слава Богу, пропустили наших аграріїв, я прошу їх привітати (*Оплески*). Вони представляють Всеукраїнську аграрну раду, Асоціацію фермерів та приватних землевласників України. Вони представляють тих людей, які з ранку до ночі в усі періоди і сезони дбають про нашу землю, обробляють її, працюють і живуть на цій землі, і вони дають можливість країні сьогодні мати надійну систему харчового забезпечення. Вони дають країні право мати середній клас, вони дають країні майбутнє. Адже якщо таких людей, таких господарів, як вони, у нас буде, як у Польщі, 2,5 мільйона, а в нас лише 28 тисяч, ми будемо країною, яку ніхто ніколи не зможе скинути на маргінес і зіштовхнути зі шляху розвитку.

Можу вам сказати, про що аграрії зараз мріють, після того як вони десятиліттями будували свої господарства, коли тяжко працювали, не могли отримати жодного кредиту, не було за що купити техніку і добрива, не було за що взагалі вести своє господарство, – але вони вижили всупереч усьому. Вони мріють лише про одне – щоб їх не чіпали, щоб їх залишили в спокої, щоб дали їм нормально господарювати, щоб не руйнували їх майбутнє і так само не руйнували майбутнє країни. Якщо б вони зараз сиділи в цьому залі на депутатських місцях, повірте мені, ніхто з аграріїв країни в жодному випадку так легковажно із землею не поведився б.

Я вам скажу, що сьогодні ми не просто голосуємо за концепції, за щось таке, чого ми не розуміємо. У нас у руках законопроект, за який більшість у цьому залі буде віддавати свої голоси. Дорогі друзі, візьміть його і просто уважно з олівцем прочитайте.

Перше. Законопроектом дається право землю продавати, право купувати землю дається громадянам України, причому тут не сказано, що не можна громадянам України з подвійним громадянством купувати. Ви знаєте, що в нас на всіх кордонах України, включаючи західні, людям просто роздають паспорти, зокрема сусідніх європейських держав. І скажіть, будь ласка, хто захистить від того, що громадянам України з подвійним громадянством, тим, які вже не прагнуть жити в Україні на кордонах, не буде потім підкинута ідея,

що земля, яка їм належить, водночас може бути відділена від України, і в них буде на це міжнародне право?

Друге. У цьому проекті закону, за який ви збираєтеся голосувати, дається право купувати землю юридичним особам, зокрема юридичним особам, ви знаєте, навіть сьогодні це робиться, за участю іноземного капіталу. Сьогодні вже 7 мільйонів гектарів землі належать тим корпораціям, які зареєстровані в Україні, але контрольний пакет мають іноземні держави та іноземні корпорації. Скажіть мені, будь ласка, ці 7 мільйонів гектарів працюють на Україну? Ні, не працюють, тому що вже нам, українцям, від цієї землі не належить прибуток, а кожна країна бореться за те, щоб її ресурс належав її громадянам і своїй державі.

Скажіть, будь ласка, а податки сплачуються? Так, є режими недопущення подвійного оподаткування, офшорні зони, і ми з вами від 7 мільйонів гектарів нашої землі вже нічого не отримуємо. А люди, які стоять зараз на балконі, і тисячі, які зараз стоять навколо Верховної Ради, вони живуть у селах, працюють у селах, платять податки у своїх громадах і дають нам продукти харчування, а не вивозять сировину за межі України.

Дорогі друзі, якщо ми голосуємо за те, щоб у цьому проекті закону дати можливість продати землю, зокрема й іноземним корпораціям, ви просто знайте, що після цього України вже не буде як суверенної, незалежної держави, тому що 72 відсотки території України – це, по суті, і є вся країна, і це сільськогосподарська земля.

А тепер давайте подивимося ще на один елемент цього проекту закону, за який сьогодні ви будете віддавати голоси. Тут одним з його пунктів визначено, що 0,5 відсотка сільськогосподарської землі може бути в одних руках, а це 210 тисяч гектарів.

Я ще раз повторюю, такого немає в жодній країні світу. Подивіться на Японію – продає не більше 3 гектарів в одні руки і продає декілька відсотків, усе інше в державній власності. Подивіться на Польщу, Німеччину, Данію – будь-яку країну – 300-500 гектарів в одні руки максимум. Тут пропонується – 210 тисяч гектарів в одні руки і легалізувати ті агрохолдинги, які сьогодні по суті іноземні, у яких по 600, 700, 800 тисяч гектарів землі в одних руках. І ще тут написана «прекрасна річ», яка остаточно кінчить наш середній клас в аграрній сфері. Тут написали, що всі громадяни, яким належить право постійного користування землею... Я хочу сказати, що на зорі незалежності

ще дбали про наших фермерів і дали їм по 50 гектарів землі, і це тисячі фермерських господарств. Тут написано, що вони мають право вже не на володіння цією землею, а на викуп земельних ділянок у власність, причому за тією ж ціною, яку дають зовнішні інвестори. Дорогі друзі, ми кінчаємо нашу країну.

І тому, розуміючи, що часу не так багато, я хочу зараз повідомити про те, що заявили представники Європейського Союзу відносно продажу землі. Заява зроблена сьогодні, не вчора і не позавчора. Вони сказали, що однією з передумов успіху є підвищення прозорості всіх ринків, а також недопущення концентрації землі в одних руках. Вони про це сьогодні пишуть. І вони говорять, що політику землекористування, планування треба проводити так, щоб міг працювати маленький фермер. Це сьогодні нам сказали. Вони зазначають, що якщо ми не надамо гарантій для малих фермерів і не розвинемо сімейні ферми – це буде просто кінець наших з вами земельної та аграрної політики і стратегії.

І тому я зараз звертаюся до вас. У нас сьогодні є всього два шляхи, не так багато. Перший шлях – це віддати країну в управління великим, потужним, розвинутим транснаціональним корпораціям. Говорять, це непогано. Кажуть, що це нормальний шлях. Так, вони розроблять краще за нас і нашу «Укрзалізницю», і нашу «Укрпошту», і нашу землю нормально освоють. Вони нормально побудують наш «Укроборонпром», коли матимуть його. А ви знаєте, сьогодні все виставляється на продаж.

Але є запитання: якщо так, і нормальні іноземні корпорації добре розбудують нашу країну, то хто ми тут, навіщо ми тут? Ми – раби?! Ми – просто обслуговуючий персонал? Кожна країна світу ставить запитання: кому належить прибуток від ресурсів, які має країна? І якщо ми підемо цим шляхом, а ми сьогодні просто з потужною швидкістю несемося цим шляхом... У нас дві третини уряду – люди, які працювали на гранти і які лобіюють великі транснаціональні корпорації. Ну, тоді знайте, нас як суб'єктів у світі, як учасників не буде, ми будемо просто країною третього світу, яка ні на що не впливатиме, і навіть на своє життя.

І у нас є другий шлях – це створити нашу рідну, національну економіку, зокрема, повинні працювати малі і середні фермери, малі і середні сільгоспвиробники. Ми маємо побудувати тяжко національну

економіку і дати життя нашій Україні. І тоді ми станемо однією з найсильніших країн на європейському континенті. Це потрібно зробити. Але в цьому законопроекті немає відповіді на ці виклики.

Ми вважаємо, що зараз треба відкласти це питання вбік, провести дискусію. Нам, українцям, потрібна модель аграрних відносин, земельних відносин, як у Франції, а там усе дуже чітко розставлено, там земля лише для своїх фермерів, хоча начебто існує ринок, але вони не дають ніякого вільного ринку. Нам потрібно зараз не допустити цієї трагедії.

Я звертаюся до кожного з вас. Кожен голос матиме значення. Кожен ваш голос! І я благаю вас: не дайте цій трагедії статися. Україна в аграрному нашому секторі повинна бути країною номер один на європейському континенті.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дайте 10 секунд завершити.

ТИМОШЕНКО Ю.В. А ми з вами можемо просто стати, маючи таке добро і таку потужність, обслуговуючим персоналом. Не допустіть цього! Захистіть Україну і її землю!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Запитання до доповідача. Запишіться, будь ласка, на запитання.
Юлій Якович Іоффе.

ІОФФЕ Ю.Я., *заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Опозиційна платформа – За життя»).* Прошу передати слово Папієву.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Михайло Миколайович Папієв.

ПАПІЄВ М.М., *секретар Комітету Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Опозиційна платформа – За життя»).* Фракція «Опозиційна платформа – За життя». Я звертаюся

насамперед до громадян України, сьогодні день ганьби для України, і фактично ви побачите після голосування, як влучно сказав Вадим Зіновійович Рабінович, що «Слуги народу» стануть «слугами диявола».

Ми закликаємо, передусім «Слуг народу», згадати їхню обіцянку громадянам України, що такі важливі питання не вирішуватимуться без всеукраїнського референдуму. Оце є величезний обман, який ви сьогодні творите разом з грантоїдами і соросятами. Ви фактично продаєте українську власність, суспільну власність, яка не відновлюється, – це земля.

Юліє Володимирівно, чи підтримуєте ви проведення всеукраїнського референдуму?

Дякую.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Найперше, я хотіла б зазначити, що не підтримую ваше висловлювання відносно депутатів партії «Слуга народу». Я хочу нагадати, коли нам потрібно було захистити газотранспортну систему, то фракція «Слуга народу» стала на захист так, як це було потрібно.

Я хочу звернутися до депутатів фракції партії «Слуга народу». Будь-яка агресія зараз між нами може кинути Україну у вир абсолютно непрогнозованого падіння. Я дуже вас прошу, станьте на бік України і українців. Сьогодні 75 відсотків українців проти продажу сільськогосподарської землі іноземцям, не іноземцям, і ви не можете, як люди, які декларували захист України, проголосувати всупереч волі українців. І я прошу вас, давайте ми зараз не будемо приймати ці законопроекти, але водночас створимо сильну інтелектуальну команду, яка займатиметься розробкою справжньої аграрної реформи, яка реально...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Додайте 10 секунд.

ТИМОШЕНКО Ю.В. ...врахує весь найкращий світовий досвід, а він на сьогодні у світі є, і ми віднайдемо для України шлях, якого ми всі будемо гідні. Не дайте так...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Іван Григорович Кириленко.

КИРИЛЕНКО І.Г. Шановний Дмитре Олександровичу! Шановні колеги! Знову звертаюся до вас. Вдумайтеся в цифри, які ніколи ще не звучали. У світі 2,5 мільярда гектарів сільськогосподарських земель, їх кількість скоротилася за останні 20 років на третину і продовжує скорочуватися. Обробляють цю землю 550 мільйонів фермерських господарств, із них 500 мільйонів – сімейні ферми. Розділіть, і ви побачите: 5 гектарів в одні руки. Так розвивається весь світ. Зайнятність, трудомісткість продукції; агрохолдингами та латифундіями і не пахне.

Друзі, я закликаю вас. Україна, фермерський уклад, сімейна ферма – ось лейтмотив нашого проекту закону, який пропонується. Давайте відкладемо сьогодні розгляд цього питання. У нас попереду парламентські слухання. Давайте вислухаємо одне одного і прийнемо потім зважене рішення. Та буде ринок землі для своїх фермерів...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Іване Григоровичу.
Увімкніть мікрофон Тимошенко.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Шановні колеги, вважаю, що Іван Григорович щойно сказав дуже важливу річ. Ви зрозумійте, будь-яка країна, за світовою статистикою, рахує кожен сантиметр своєї землі. Ізраїль 91 відсоток своїх земель тримає в державному фонді і не розбазарює нікому; Канада 90 відсотків – тримає у державній власності і нікому не розбазарює; Франція, для того щоб продати сантиметр землі, спочатку просить сільськогосподарського виробника попрацювати 9 років і показати, що він здатний обробляти землю, і після цього йому дається право цю землю купити.

Малі і середні сільгоспвиробники – це наша Всеукраїнська аграрна рада. Вони готові працювати на своїй землі. Дайте їм на це право. Давайте розпочнемо велику всеукраїнську дискусію і зробимо так, як краще для України. Ми з вами не по різні боки барикад. Ми не різний народ. Ми з вами всі українці сидимо тут у залі. І не можемо ми заради політичних протистоянь, щоб показати, хто...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово для доповіді надається народному депутату України Вадиму Євгеновичу Івченку.

ІВЧЕНКО В.Є., член Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»). Фракція «Батьківщина». Шановні колеги, ви знаєте, в кулуарах майже немає людей, вони всі на балконі або біля великого телевізора, або сидять у комітетах: уся країна завмерла і слухає кожного з нас, слухає ті виступи, які лунають з цієї високої трибуни. Сьогодні, повірте, для України і українців час «Ч»: або ми будемо втілювати європейські цінності, здійснювати правильну аграрну політику і поступово переходити до таких відносин, як зміна права власності чи перехід права власності, або ми продамо нашу землю транснаціональним корпораціям і спекулянтам. Ви знаєте, я не так давно став народним депутатом, але я ніколи не думав, що народний депутат може так легко, невважено ставитися до тих законопроектів, які роздаються.

Колеги, два місяці тому Президент у «Парковому» говорив, що не буде спекулянт або іноземець володіти українською землею. Але при цьому партія «Слуга народу» вносить на розгляд парламенту документ, що дозволяє іноземним компаніям у переважному праві перед українцями, перед фермерами купувати українську землю. Такі агрохолдинги і власники цих компаній сьогодні орендують майже 8 мільйонів гектарів української землі. Ви, слуги українського народу, 8 мільйонів гектарів кому віддаєте? І проводите таємне засідання аграрного комітету. Яка ж може бути довіра до будь-яких звернень будь-якої влади, коли одна рука робить одне, а друга – вносить оцей мотлох?

Колеги, я пам'ятаю, як і ви всі, 2002 рік, коли приймали Земельний кодекс України, а потім встановили мораторій. Тоді, коли давали людям можливість отримати власність, думали про те, як даватимуть їм можливість користуватися цією власністю, а потім її продавати. Скажіть мені, будь ласка, що зроблено вами як слугами народу, щоб люди могли користуватися власною землею, використовувати цей засіб виробництва задля того, щоб заробляти на цій землі? Що ви зробили для того, щоб легалізувати фактично 4,5 мільйона господарств, які виробляють сільськогосподарську продукцію? Що? – запитайте. Ви не дали і не даєте можливості людям почати користуватися власною землею, а відразу переходите до іншого етапу.

Колеги, отак з'явилися в нас малоземельні селяни, представники яких сьогодні стоять перед Верховною Радою і на балконі. Отак у нас з'явилися латифундії і агрохолдинги. Тому що ніхто в державі не дав людям можливості користуватися землею, а це і дешеві кредити, і бюджетна підтримка, і підтримка, направлена саме на них. Чи ми не пам'ятаємо хто всі роки отримував цю підтримку? І ми боролися проти цього.

Колеги, історія нас розсудить. Але хотілося б, щоб ви вивчали не порносайти, це я до деяких колег звертаюся, а вивчали той досвід, що напрацьовують для вас фахові аналітики і аналітичні центри. Ми намагалися вчора вам роздати... Щоб ви вивчили, не тільки в Трускавці, а зараз подивіться, що відбувається з країнами, в які заходить транснаціональний спекулянт. Там бідність, і вона досі не подолана.

У всьому світі будь-який обіг землі, ринок землі дуже регульований. Доступ має виключно фермер, маленький фермер має переважне право. Якщо ти не хочеш займатися сільським господарством, ніхто тобі не дасть землю. У Франції, взагалі, орендує, покажи, що ти свої кошти будеш витратити на бізнес, на купівлю техніки, а потім приходь і думай, як цю землю викупити. Це є відповідна аграрна політика, про що ми з вами маємо думати, а не про той мотлох, який вам роздають.

Законопроект [№ 2194](#): особливо цінні землі. У нас їх немає? Вони під контролем Конституції держави. Виключається стаття 150, скасовують сівозміни.

Колеги, ми з вами про людей думаємо чи про те, щоб виснажити наші чорноземи? Скасовуються сівозміни, скасовується державний контроль за охороною земель. Це філософія держави – скасувати контроль за охороною земель і завозити сюди несертифіковані хімікати? Це така у нас аграрна політика! Подивіться на ті законопроекти, на той мотлох, що роздають.

Колеги, Державний земельний кадастр (ДЗК), зберігання даних в різних установах. Це знаєте, що означає? Ми з вами запрошуємо рейдерів, а потім будемо боротися, вносити зміни до таких законів. Ми запрошуємо рейдерів. І одна сільська рада буде змінювати дані в іншій сільській раді. Чи не так? Чи це не ті законопроекти, які ви сьогодні напрацьовували і подаєте на розгляд парламенту? Чому ми

поспішаємо? Колеги, я вже не кажу про те, що втручання в реєстри будуть з боку сторонніх осіб.

А торги, Закон України «Про публічні закупівлі». Чи хтось з вас знає, що таке різниця між нормативною грошовою оцінкою та експертною оцінкою або ринковою вартістю? Знаєте чи ні, на скільки вона відрізняється? Так я вам відповім, вона відрізняється на 50 відсотків. Купив за нормативною грошовою оцінкою в держави, а продав за ринковою. Ви так ніколи не наповните бюджет. І якщо цього не знає уряд, то я вам скажу: прийде спекулянт, який буде купувати, робити три кроки, а потім продаватиме дорожче. Навіщо ви це робите, скажіть, будь ласка?

Наостанок скажу такі речі. А хіба будь-яку реформу не треба проводити виключно для людей? Для кого конкретно ви проводите цей розпродаж України? Для кого? Власники земельних паїв. Так, ми запропонували, і це є в цьому законопроекті, і в попередньому законопроекті Юлії Тимошенко, що ті, які хочуть продати свій пай, продають його державі або територіальній громаді. У чому проблема? Власники скористалися власністю і продали. А що зробила територіальна громада? Та вона віддала фермерам. Вона віддала тим, хто постійно тримає цю соціальну інфраструктуру на селі, вона віддала тим, хто там фактично живе. А в Спільній аграрній політиці ЄС таких людей називають *soul called farmers*. Не ті, які з супутника дивляться за своїми комбайнами, вибачте, і на яхтах сидять, а саме ті, хто живе, працює і створює робоче місце. Колеги, для кого цю реформу проводите?

Колеги, скажіть, будь ласка, а люди, які вам постійно говорять, сьогодні за результатами соціопитувань: проти 72 відсотки, ну, проти, фермери – проти. Ну, чому ми гнемо через коліно. До чого сьогодні ця недолугість?

Пропозиція наступна, колеги. Давайте будемо, дійсно, проводити ту аграрну політику, яка потрібна насамперед українцю. Давайте дбати про національну безпеку, про продовольчу безпеку. Ті колеги, які дивляться порносайти, візьміть, будь ласка, книжки фахівців з аналітичних центрів, де розглянуто досвід кожної країни, чи то Аргентини, чи то Сполучених Штатів Америки, чи то Франції, Німеччини. Польща взагалі заборонила ринок землі – лише через суд. Латвія, коли відкрила ліберальний ринок... Тепер латвійці намагаються орендувати

землю у датчан, у шведів. Чи ми з вами цього хочемо, щоб сюди прийшли рантє, чи ті люди, які будуть працювати і створювати робочі місця? Це те, що розробляє Інститут аграрної економіки, і це потрібно вивчати.

Колеги, єдине, що ми просимо, щоб ви не перегинали українське суспільство. Ми просимо, щоб ви дослухалися до людей, які неодноразово виходили під Верховну Раду, щоб ви фахово вивчали проекти законів, які лобісти вам нав'язують. І я більшості хочу сказати: вам нав'язують мотлох, руйнується система земельних відносин наступним проектом закону, і під час торгів з'являється прошарок спекулянтів. Вам це нав'язують, тому що ви не читаете 340 сторінок. А ці лобісти за гроші виконують свою справу. Я звертаюся до кожного з вас: відхиляємо, колеги, і разом з аграрними асоціаціями без політики формуємо той аграрний устрій, який потрібен в Україні.

Ми, «Батьківщина», захищали нормальний аграрний устрій. Не спекулянта, а фермера, українського малого і середнього товаровиробника.

І я вдячний тим, хто зараз тут, у Верховній Раді, я вдячний кожному, хто вже декілька тижнів блокує дороги, блокує сьогодні Верховну Раду задля того, щоб просто бути почутим. Ви – слуги українського народу, почуйте, будь ласка, слуги народу, українців і те, що говорять українці.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Запитання до доповідача будуть? Немає? Запишіться на запитання.

Іван Григорович Кириленко.

КИРИЛЕНКО І.Г. Шановні друзі, сьогодні прозвучала приголомшлива цифра із уст Прем'єр-міністра. Тіньові обладнання із землею дорівнюють 10 мільярдам доларів. Як швидко ліквідувати ці обладнання? Зал об'єднає одне рішення: землі за межами населених пунктів – громадам! Наступний крок, громади зроблять інвентаризацію і дуже швидко розберуться – а де ця тінь.

Друзі, 10 мільярдів доларів дуже швидко направлять на розвиток місцевих громад, на розвиток села, на інфраструктуру села, на школи, дитячі садочки, дороги тощо. Немає цього в законопроекті, який ми

розглядали першим. Отже, відкладаємо сьогодні розгляд і проголошуємо тоді, коли децентралізація набуде повного змісту. Земля – сільським громадам, вони передадуть її в оренду ефективним фермерам і матимуть джерело свого розвитку. Розвиток орендних відносин – ось майбутнє України.

Дякую.

ІВЧЕНКО В.Є. Іване Григоровичу, я вам дякую. Я знаю, що ви разом з «Батьківщиною» і з нашою аграрною командою багато робили і робите для того, щоб був справедливий аграрний устрій в країні, наголошую справедливий.

Колеги, я хочу сказати, що ми і ці пропозиції втілимо в проектах законів. Як нам важко було прийняти в минулому скликанні Закон України «Про фермерське господарство». Чотири з половиною мільйона одноосібних господарств, які не мають статусу товаровиробника. Ви їсте сьогодні те, що не відповідає якості і безпечності. Ми запропонували механізм, 20 відсотків цих людей готові стати сімейною фермою. Мільйон робочих місць, мільйон людей, які куплять по 10-20 гектарів – це 20 мільйонів, і холдинги зникнуть, колеги. Зникнуть! І це є аграрна політика, за яку ми завжди вболівали і яку втілюватимемо в законах.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Мар'ян Богданович Заблоцький.

ЗАБЛОЦЬКИЙ М.Б., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Слуга народу»). Дякую. Вадиме Євгеновичу, в мене в руках гарний проект Закону «Про ринок земель» від 2008 року, авторства Юлії Володимирівни Тимошенко. Цим законопроектом у «Прикінцевих положеннях» скасовується мораторій на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, і от навіть статті так гарно називаються, бачите, стаття 9 «Продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності та права на їх оренду», стаття 10 «Особливості продажу земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності та права на їх оренду»,

ще й дозволяється купівля не лише іноземцям, але й напряду іноземним компаніям, іноземним державам. Дивіться, якось так сталося, що при владі у вас одна позиція, а в опозиції – абсолютно протилежна (*Оплески*).

Можливо, ми зробимо наступним чином, у мене конструктивна пропозиція, давайте, якщо вам не подобається наш законопроект, я готовий проголосувати за той законопроект, який ви пропонували у 2008 році, стосовно скасування мораторію на продаж сільськогосподарських земель.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Відповідає, я так розумію, Юлія Володимирівна.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Дорогі друзі, так, у мене є 1 хвилина на репліку. Ну, найперше, ця прекрасна людина – Заблоцький, представляє великий олігархічний агрохолдинг «Кернел» і, по суті, володіє сьогодні 600 тисячами гектарів землі. І це людина, яка за гроші лобіює ці «чорні» проекти законів.

Я хочу, щоб він почитав, що там кодекс взагалі про землю, там не про сільськогосподарську землю. Йшлося про продаж не сільськогосподарської землі, зокрема, іноземним посольствам і так далі. Це зовсім інші речі, треба просто читати, а не провокації тут ліпити.

І ви, пане Заблоцький, представляючи тут аграрну олігархію, не будете проводити в країні політику, ви будете сидіти за все, що ви зробили в Україні, і за те, що ви з бюджету брали ПДВ, який ви не заплатили державі, тому що цим займаються агрохолдинги. І хочу вам сказати, що якщо олігархи будуть у нас в країні і далі проводити політику, а не оці сільгоспвиробники і фермери, у країні майбутнього немає. Треба на місце ставити таких «зарвавшихся» олігархів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово для виступу надається Оксані Василівні Савчук.

САВЧУК О.В., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури (одномандатний виборчий округ № 83, Івано-Франківська область, політична партія *Всеукраїнське об'єднання «Свобода»*). Місто Івано-Франківськ,

Всеукраїнське об'єднання «Свобода». Я хочу вам сказати декілька речей. З цієї трибуни звучало дуже багато і ще багато чого прозвучить. І кожен намагатиметься переконати кожного з нас у тому, чи правильне рішення ми будемо сьогодні приймати, чи неправильне. Але кожне рішення несе за собою відповідальність. Насправді, в цій залі ми приймаємо рішення, за які ми нестимемо відповідальність.

Я хочу нагадати статті Конституції України. Згідно зі статтями 13 та 14 Конституції України: земля є об'єктом права власності українського народу і основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Ніхто не може позбавити український народ його основного національного багатства. Ніхто – це означає: ні парламент цього скликання, ні наступного. Тому що земля – це власність наших майбутніх поколінь. Цю власність ми також отримали від попередників.

Давайте трішечки заглянемо в минуле, з чого все було. Ми вже забули, що український народ пережив голодомор, коли українці не мали своєї землі у власності. І тоді вони гинули, і був «закон про три колоски», коли сотні українців були зморені геноцидом через те, що це було вигідно нашим ворогам.

Сьогодні все-таки українці мають право на свою землю, мають ті самі земельні паї, мають можливість їх обробляти. Чи є ця ситуація, можливо, ідеальною? Ні, не ідеальна. Але як ми зараз вирішуємо питання?

Давайте буквально проаналізуємо всі ті речі, які у нас відбулися за останній місяць. Не так давно, всього-на-всього за останній місяць, у парламент стрімко увірвалися законопроекти про ринок землі. Ми не розпочали жодних обговорень із суспільством, тобто нахрапом з'явилося дуже багато законопроектів, які не пройшли обговорення. Як відбувалося обговорення в аграрному комітеті? Як тільки почалися публічні обговорення, на які прийшли фермери, представники засобів масової інформації, представники різних політичних сил і почали наводити свою аргументацію, на цьому відкритість аграрного комітету закінчилася, і наступне засідання аграрного комітету провели практично в таємному режимі і за 8 хвилин розглянули 11 альтернативних законопроектів.

Тому, шановні колеги, хочу це вам донести, що на засіданні аграрного комітету всі законопроекти розглянули за 8 хвилин, що

викликало велику тривогу в нас і в українського суспільства, представники якого сьогодні, зокрема, перебувають у цьому залі, отут зверху, і дивляться, яке рішення нами буде прийнято. Чи ми почуємо українських людей, чи ми почуємо навіть своїх друзів, сусідів, тому що кожен з нас – з різної частинки України.

Насправді, в Україні дуже родюча земля. Ви чудово знаєте, що всі ці території, сільськогосподарські землі, які зараз обробляються, мають дуже високий відсоток врожаю. То давайте згадаємо, як німці тоннами вивозили український чорнозем до себе, чудово розуміючи, що наша земля має неабияку цінність. І сьогодні ми говоримо про те, що її потрібно вільно віддати на ринок. Давайте ми будемо реалістами. А реальність полягає в тому, що не зможе сьогодні український фермер конкурувати, та ми всі в душі це знаємо – не зможе. Він не зможе на аукціоні купити землю, не зможе мати вільний доступ до кредитів для того, щоб взяти їх. Давайте навіть... У кожного з вас є друзі, знайомі, які хоч трішечки працюють на землі. Я представляю Західну Україну, і ви знаєте, дуже багато моїх знайомих, особливо з території, звідки я, це Рогатинщина, надзвичайно родючий край, вже завтра готові поїхати на заробітки чи то до Польщі, чи то до Чехії, їх там з радістю приймуть і нададуть усі умови, аби вони туди поїхали, тому що наші українські люди дуже роботящі.

Але що ми пропонуємо навзаєм? Ми пропонуємо великим агрохолдерам і іноземцям купити нашу землю, бо, ще раз кажу, у законопроекті, підтриманому комітетом, насамперед зазначено, що першочергове право на викуп землі мають ті, хто останніх три роки її орендує. А ви чудово знаєте, хто орендує українську землю, є дрібні підприємці, але є і великі агрохолдери.

Крім того, в тих населених пунктах, де цю землю орендують фермери, вони завжди перебувають у діалозі з сільською громадою. Повірте, коли до них звертається громада села, вони її чують. А чому вони чують? Тому що вони цю землю орендують. Якщо вони будуть її власниками, ви думаєте, вони будуть чути? Та вони позакривають наші дороги, наші обійстя і поставлять табличку «Заборонено. Приватна власність». І ми матимемо ту саму ситуацію, яку маємо з пляжами і з морями, коли люди не можуть вийти на територію, тому що чітко написано: «Приватна власність». І так само, оту приватну власність ми хочемо започаткувати в Україні.

Я закликаю сьогодні всіх, незалежно від партійної приналежності, чітко сказати, що ми не готові в такому форматі голосувати. Ми – представники українського народу. Таке суспільно важливе і дражливе питання, як українська земля, не може обговорюватися в таємному режимі за 8 хвилин. Не можна, цинічно посміхаючись, говорити: «Ви знаєте, щоб ви тут не казали, рішення уже прийнято». Рішення, колеги, сьогодні таки ще не прийнято. Воно приймається в українському парламенті.

І я дуже сподіваюся, що новий український парламент буде інший, такий, який ми декларували. Бо, знаєте, часто кажуть, що той, хто гідно несе свою місію, той має гідну пошану в майбутньому до себе і своєї родини. Сьогодні ми відповідаємо і за майбутнє нашої родини, бо наш голос – це те, що в майбутньому будуть мати наші діти.

Ви добре пам'ятаєте, як на початку 90-х сказали, що потрібно продавати, за безцінь приватизувати стратегічні українські підприємства. Натомість що ми отримали? Важливі стратегічні підприємства перейшли в приватні руки. Ви кажете, що приватна власність – добре. То чому в Новояворівську досі немає тепла? А тому що котельня приватна, а не державна.

Ви кажете, що ми будемо сильніші. Ми вже здали ядерну зброю. І коли до нас прийшла війна, ми про це пошкодували.

Ви кажете, що ми матимемо рівні можливості. Ми не будемо мати рівних можливостей на українській землі, якщо її куплять іноземці. Та вони тільки прагнуть, щоб ми відкрили цей ринок для того, щоб забрати наші якісні чорноземи. Давайте будемо реалістами. Ми ж чудово знаємо, куди відправляються наші зерновози.

Я влітку, коли їхала на Одещину, ніколи не могла подумати, я такого не бачила в житті: 62 фури, переповнені українським зерном, яке везли для того, щоб передати Саудівській Аравії та іншим країнам. Аж 62 фури. Ви собі уявляєте, яка це колона. І це наше українське зерно, яке у нас з радістю купують. А ми говоримо, що ми неконкурентоздатні.

А якщо ми проаналізуємо, що відбувається у світі, і те, на що зараз робляться ставки, то ми чудово зрозуміємо, що на аграрний сектор, на землю, а відповідно і на продукти харчування. І коли ми шукаємо свою місію, то повинні робити ставки на те, щоб у нас розвивалися і тваринництво, і садівництво, і рослинництво, і зернові

вирощувалися, щоб українці мали можливість залишитися і виробляти продукти на нашій, українській землі, щоб вони мали кредити для того, щоб купити техніку. І тоді вони захочуть залишитися вдома, а не виїхати за кордон, бути разом зі своєю сім'єю, розвивати ці території, опікуватися ними.

Хочу ще сказати наступне. Сьогодні буде дуже багато поламано словесних списів, дай Боже, тільки словесних, адже рішення доле-носне. На Майдані дуже багато людей... Збиралися люди, і тут стоять, і там перебувають. Я хочу подякувати всім своїм друзям, колегам з різних політичних сил, не має значення. Але Всеукраїнське об'єднання «Свобода», націоналісти завжди дотримувалися єдиної позиції: українська земля повинна належати виключно українському народу, українська земля – це не товар, вона не продається. Не продаймо українську землю! Ми проти продажу, проти ринку землі!

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Чи будуть запитання до доповідача? Запишіться, будь ласка.

Михайло Віталійович Забродський.

ЗАБРОДСЬКИЙ М.В., *перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»)*. Прошу передати слово Олексію Гончаренку.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Олексій Олексійович Гончаренко.

ГОНЧАРЕНКО О.О., *член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (одномандатний виборчий округ № 137, Одеська область, самовисуванець)*. Дякую. Шановні друзі, я хочу звернути вашу увагу на наступне. Нам Президент обіцяв народовладдя, він казав, що всі принципові рішення будуть обговорюватися з народом. Де ж це обговорення з народом, де референдум, про який кажуть? Якесь шулерство. Ми проведемо референдум колись там, після закону і тільки з одного питання: чи продавати іноземцям, чи ні. А чи

вітчизняним олігархам продавати по 200 тисяч гектарів, не хочеться спитати? А вийти до людей? Ось фракція шалена, велика, сотні людей, фракція «Слуга народу». Там стоять люди, прийшли з протестом, хто вийшов з ними поговорити, хто вийшов відповісти на їх запитання?

Тому запитання дуже просте. Чи підтримує шановна доповідачка те, що це принципове питання має розглядатися, дійсно, спочатку на референдумі, а потім вже писати проект закону і вносити у сесійну залу?

Дякую.

САВЧУК О.В. Найперше, ще декілька тез із того, з чого я починала. Ми маємо йти за всіма законними процедурами. Якщо хочемо бути парламентом, який діє згідно з європейськими нормами парламентаризму, а не диктованими десь під килимом, то ми повинні спочатку прийти на громадські слухання, послухати кожну сторону, взагалі зняти з розгляду цей законопроект, підтриманий аграрним комітетом. Я закликаю аграрний комітет відкликати цей законопроект, який ви підтримали, тому що ви чудово знаєте, що він не погоджений з усіма нормами.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ахтем Чийгоз. Увімкніть, будь ласка, мікрофон.

ЧИЙГОЗ А.З., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»). Прошу передати слово Гончаренку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Гончаренко.

ГОНЧАРЕНКО О.О. Дивіться, яке ще цікаве питання. Ось до нас із таким задоволенням приходив Президент, коли ми розглядали деякі важливі питання. А чому сьогодні немає Зеленського в сесійній

залі? Чи питання ринку землі – це неважливо? Чи він вважає, що запропонований ним і його командою проект, який фактично не передбачає створення ринку землі, а передбачає створення базару землі, на якому українці можуть тільки вийти і на картонці, як на початку 90-х виносили останні речі, винести останнє, і продати свій пай. Бо купити український фермер землю за таким законом не зможе. Купити, щоб працювати на своїй рідній землі, українець відповідно до такого закону не зможе. І не прийшов до нас Президент ані представити цей проект закону, ані відповісти на ті запитання, які є до нього у суспільства.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Я думаю, що це не запитання, а виступ, тоді час вичерпано.
Дякую.

САВЧУК О.В. Дякую.

Я лише хочу сказати, що і ми за те, щоб...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Сергій Володимирович Шахов.

ШАХОВ С.В. Луганщина. Шановні колеги, кожен з вас дивився фільм «300 спартанців»? Вважаю, так, руки не треба піднімати.

Скажіть, будь ласка, коли парламентар від Дарія прийшов до Леоніда, що він попросив? Він попросив усього-на-всього з посмішкою на обличчі води і землі, їм більше нічого не було потрібно від Греції. Що відповів тоді цар Леонід? Він відправив його в прірву, не злякавшись відстоювати свою рідну землю, яку заповів Господь.

Кожен з нас повинен сьогодні подумати: чи голосувати йому, чи ні, чи продавати рідну сім'ю, рідну матір, рідних дітей, чи не продавати в рабство. Які трансатлантичні компанії і корпорації зайдуть до нашої держави, скуплять нашу землю? Для чого? Для того, щоб забезпечити свій ресурс. Нині 56 держав світу голодують – держави третього світу, які продали свою землю заради того, щоб погасити борги перед іноземними партнерами. Чи можемо ми називати іноземними партнерами тих, хто під час війни вимагає від нас продати рідну землю?

Чому сьогодні не заморозять виплату боргів для України? Ми горді, ми віддамо. Кожен рік це 47 відсотків від ВВП України, це 500 мільярдів гривень. Що можна зробити за 500 мільярдів гривень? «Золоті» дороги, нові підприємства, нову інфраструктуру, і після цього з прибутків віддавати гроші. Хто сьогодні, підніміть руки, з нової вже влади, зробив аудит тих підприємств, які були приватизовані з 1991 року, які зруйновані до фундаменту, та навіть фундаменту не залишилося – ні скотарства, ні ферм, ні молокозаводів, ні шахт, ні хімічної промисловості. Хто буде відповідати за те, що відбувалося в нашій державі, ви правильно говорили, 28 років?

Скажу за себе, я був великим підприємцем. Коли почалася війна, я переїхав в мирну Україну. Я лише три роки парламентарій, пройшов на довиборах. Ми поламали систему князівства в Луганській області. Наша команда перемогла практично на всіх округах. Що нам сьогодні сказати людям, коли ми поїдемо в сільські округи? Я говорив уже за той паркан і намет, через які шалена курка чи шалений кролик може перескочити. Хто сьогодні робив аудит цього паркану? Цей паркан бачили парламентарії, які проїхалися зі мною, я ще раз повторюю, від Чернігова до Зміїного острова, це Дмитро Лубінець з Донеччини, Сергій Рудик з Черкащини, Вікторія Сюмар і кожен парламентарій, хто до нас приєднався. Ми бачили, як люди страждають від того, що паркан на їх землі, а земля була не врахована, і компенсацію люди не отримали. Чи врахували ви ці проблеми людей?

Як ви продаватимете державні парки, державні заповідники? Як сьогодні ви будете рахувати багатство нашої землі: нафту, воду, електроенергію з вугілля, що ми добуваємо? Хто відповідатиме перед майбутніми поколіннями за нашу землю? Вона сьогодні у світі на першому місці за якістю – чорноземи. Дві третини чорноземів фашисти хотіли вивезти під час Другої світової війни, хотіли розікрасти нашу землю, і наші діди, які проливали кров, кістками посипана земля в Україні, не дали цього зробити. Ложками і казанками вичерпували воду з шахт, розбудовуючи їх.

Хто сьогодні, підніміть руку, знає, що хоч одна шахта розбудовується? Чому приватні шахти приносять прибуток, а державні – ні? Тому що їх хочуть знову-таки зруйнувати. Шахтарі, які сьогодні сидять під землею, передають парламенту привіт. Правильно сказав Вельможний, якщо вони прийдуть сюди з відбійними молотками, від

Верховної Ради не залишиться нічого. Але вони аполітичні, і наказали нам подивитися в глибину рішення продажу землі.

Покоління проклянуть тих, хто натисне зелену кнопку. Спочатку аудит землі, аудит кордонів, аудит усього, що є на нашій землі. З 1956 року не було аудиту ресурсів взагалі. Маркшейдери кажуть, що у нас під землею в Луганській області 100 мільйонів тонн вугілля, що може дати поштовх для розвитку нашої економіки. Про зменшення тарифів сьогодні ніхто не говорить. А я скажу, що можна зменшити тарифи навіть у 10 разів, щоб було як за часів Радянського Союзу. Не тому, що я проти декомунізації чого-небудь. Декомунізацію треба провести насамперед в головах у чиновників.

Хто звернув увагу, у моєму законопроекті говориться про екологічну складову продажу землі. Я працюю в екологічному комітеті, ми розглядали цей законопроект. Я вдячний голові комітету Бондаренку за те, що прийняли рішення і проголосували за цей законопроект. Скажіть, будь ласка, що ми залишимо, окрім випаленої пустелі, коли зайдуть нібито інвестори і повирубують усі ліси, коли забруднять ще більше воду? І так техногенна катастрофа, і так у нас у державі екологічна катастрофа, яку треба вирішувати.

Шановні «Слуги народу», звертайтеся за інвестиціями, надавайте державні гарантії, розбудовуйте державу, видобувайте те, що є в нашій землі. Давайте розвиватися економіці, нормально вирішувати екологічні питання в державі. І в жодному разі не треба вбивати рідну матір, бо земля – це рідна мати кожного українця.

Дякую.

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **СТЕФАНЧУК Р.О.**

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Прошу записатися на запитання, якщо вони є.

Народний депутат Ірина Василівна Фріз, фракція політичної партії «Європейська солідарність». Будь ласка.

ФРІЗ І.В., член Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»). Дякую. Прошу передати слово колезі Вадиму Івченку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу передати.

ІВЧЕНКО В.Є. Фракція «Батьківщина». Шановні колеги, я хочу звернутися до тих, хто роздає оці листівки: «П'ять років Україна стримує військову агресію. Західні партнери допомагають і підтримують нас, проте захищати вони почнуть лише тоді, коли тут будуть їхні капітал і активи». Колеги, має бути звернення Голови Верховної Ради і службова перевірка щодо тих, хто роздає оці листівки.

Але водночас, я вам скажу, колеги. Та людина, яка називає себе аграрним лобістом і ставить запитання лідеру «Батьківщини», нехай подивиться, будь ласка, скільки отримує його холдинг (кому він належить) відшкодування ПДВ. У минулому році майже 9 мільярдів гривень. То я вам скажу, звідки у них кошти, щоб потім платити за те, щоб потрапити до Верховної Ради. Це наші з вами кошти. Тому вони і є сьогодні лобістами цього ринку...

ШАХОВ С.В. Вадиме Івченко, я не знаю, хто роздає ці листівки, але ці листівки роздають ті, які хочуть працювати не на користь українського народу, які хочуть стати рабами інвесторів із-за кордону, нібито трансатлантичних компаній, вони сьогодні бігають по залу і ніби вирішують це питання.

Я починав свою доповідь з фільму «300 спартанців». Так-от, 300 спартанців за свою землю поклали життя, кров пролили і не дали пройти жодній ворожій силі на рідну землю. Так давайте й ми сьогодні не будемо дивитися на друковані листівки, а будемо підтримувати саме українців. Вам віддали голоси 60 відсотків населення, 131 округ – кожному з мажоритарників «Слуги народу». Ви маєте право вирішувати самі, а не ті, хто вам диктує умови: голосувати чи не голосувати за цей законопроект. Не продавайте, не зраджуйте українську землю! Просто подумайте, як ми можемо заробити гроші для України, бо українці нам довірили...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Народний депутат Микола Миколайович Задорожній, фракція політичної партії «Слуга народу».

ЗАДОРЖНІЙ М.М., член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (одномандатний виборчий округ № 162, Сумська

область, політична партія «Слуга народу»). Усім доброго дня! Округ № 162. Скажіть, будь ласка, чи погоджуєтесь ви з тим, що інститут оренди землі на сьогодні, ще більше збіднює наше сільське населення і реальних власників землі, ніж можливість якісніше його використовувати не тільки для сільськогосподарського виробництва, а, зокрема, як певну заставу в банк для розвитку власного малого бізнесу. Які ви бачите ще шляхи розвитку, крім того, щоб просто блокувати ініціативу ринку землі?

Дякую.

ШАХОВ С.В. Шановний пане Миколо, дуже важливе запитання ви поставили. Так, дійсно, є тіньовий, «сірий», грабіжницький ринок землі в Україні. Ви маєте право сьогодні як монобільшість зробити запобіжник від цього пограбування селян. Найперше, це я вже говорив, демаркаційна лінія на межі з Російською Федерацією, жодної копійки компенсації від держави люди не отримали. Також є фермери, які не сплачують нормально селянам. Це теж треба контролювати.

Але, коли... І ще раз почуйте, пане Миколо, як тільки прийдуть, як тільки палець іноземних своїх ратиць всунуть в земельний ринок України, вони будуть виснажувати нашу землю якимись біопаливними рослинами. Треба повністю встановлювати контроль над цими моментами. Рекультивация землі не буде відбуватися, буде повністю виснажуватися, буде грабуватися.

Тому ще раз, пане Миколо, правильне запитання. Але ви сьогодні маєте право...

Веде засідання Голова Верховної Ради України

РАЗУМКОВ Д.О.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово надається народному депутату Сергію Петровичу Лабазюку.

ЛАБАЗЮК С.П., член Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики (одномандатний виборчий округ № 188, Хмельницька область, самовисуванець). Шановний український народ! Хмельниччина, округ № 188. Сьогодні багато хто з промовців сказав, що це історичний день. Але подивіться, будь ласка, де

Президент у цей історичний день, де Прем'єр-міністр? І де ті народні депутати, які не так давно на своїх виборчих дільницях, у своїх передвиборних програмах говорили, що народні депутати України восьмого чи сьомого скликання, не перебували своїх робочих місцях, не працювали? Подивіться в зал: в історичний день немає всіх народних депутатів на своїх робочих місцях.

Цей день, як на мене, більше схожий на шабаш. Вже декілька тижнів поспіль, а, можливо, й місяців, влада схожа на тих, які потрапили, знаєте, в трясовину, в болото, і замість того, щоб спокійно попросити допомоги, борсаються і тонуть. Тонуть, не розуміючи, що відбувається.

Насправді, це питання потребувало детального вивчення, можливо, потрібно було спробувати пощупати, порадитися, поспілкуватися, детально проаналізувати і, звичайно, запитати думку людей. Обіцялося, що державницькі питання будуть розглядатися все-таки на референдумі, і лише потім будуть прийматися рішення. Ми сьогодні схожі на тих, хто тягає віз туди-сюди, але ніяк не може прийти до єдиного рішення – правильного. І насправді занадто довго тема ринку землі мусолиться, і не приймається жодних рішень.

Історія цього питання вже досить давня. Але є й такі моменти... Сьогодні чомусь Верховна Рада нового скликання, монобільшість, не захотіли взяти напрацювання, які були розроблені в минулому скликанні, після того як мораторій не продовжили на десятки років заради мораторію. Була чітка позиція: ми прийняли рішення продовжити мораторій на один рік, до моменту, коли буде напрацьована дорожня карта, яка, на превеликий жаль, коли ми почали розбиратися, не може складатися з одного пункту чи з одного законопроекту. Була створена робоча група, до якої запросили профільних спеціалістів, людей, які працюють на землі, запросили асоціації, які розуміють, що потрібно селянину для того, щоб зберегти село як форму в цілому. Звичайно, були представники Кабінету Міністрів, Верховної Ради і наші іноземні партнери, яких ми завжди так сильно чомусь хочемо залучити. Щойно мій колега зачитав один із пунктів, чого хочуть іноземні партнери від нас, від нашої землі – це все-таки не незалежність, а пряма залежність від зовнішніх партнерів і виключно в їх інтересах.

Чому таке ставлення до своїх людей і до своєї держави в нашій сесійній залі? Не запитавши думки людей, прописуючи законопроект

у тій формі, яка потрібна найімовірніше заокеанським партнерам, для того щоб якомога швидше, під час війни продати нашу землю за безцінь, сказати: українського села більше немає на мапі, українець, їдь до Польщі на заробітки, бо ти там потрібний як чорна робоча сила. Майбутнього у поколінь, дітей наших не буде. Адже сьогодні постає запитання: за що тоді пішли воювати спочатку добровольці, потім сформована повноцінна українська армія на схід нашої держави? За рідну землю, за майбутнє наших поколінь.

І якщо говорити про те, то хто ж формує устрій нашої держави. А саме вони – ті фермери, ті виробничники, які працюють на землі, які переробляють продукцію, що вирощується на землі. Саме завдяки їм створюються робочі місця, надходить 40 відсотків валюти до нашого бюджету, саме завдяки цим людям сьогодні розв'язуються практично всі соціальні питання на селі. На жаль, не з державного бюджету. Поїдьте в село, хто там не був, і подивіться, і запитайте, – місцевий фермер, місцеве агропідприємство спільно з підприємцями вирішують питання і допомагають школі, дитячому садочку, іншим установам.

Кожен рік обіцяємо селу підтримку. І сьогодні наш міністр з цієї трибуни, вибачте, але злукавив, сказав: 4 мільярди виділяємо на підтримку. Я хочу нагадати народним депутатам, членам аграрного комітету, що два тижні тому було засідання профільного комітету, де представники Міністерства фінансів України і Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України говорили: 4,4 мільярда – за програмою підтримки при викупі землі і плюс ще 4 мільярди на програми, які ми з вами рекомендували внести: підтримка тваринництва, підтримка садівництва. І це було в межах тієї норми, яка передбачена законом, 1 відсоток від ВВП бюджету нашої країни. Отож це мало б бути 8,4 мільярда. В першому читанні саме так і було, але до другого читання чомусь 4,4 мільярда викреслили.

З кожним роком в аграріїв забирають, але аграріям не віддають. З кожним роком лише в аграріїв з'являється якась нова можливість, замість того щоб допомогти інвестувати, створити нові робочі місця, переробку, виробництво, чомусь ми говоримо: «Ага, в них добре, давайте заберемо». Це неправильно.

Сьогодні в цій залі звучало порівняння – 16 січня. Хто з народних депутатів не знає чи не пам'ятає, як це відбувалося і які були наслідки, я, дійсно, закликаю дуже добре зважити. Не запитавши

думки людей і провівши це питання якось підкилимно... А почали саме з цього. Профільний комітет, куди я входжу, на засіданні якого була жвава дискусія з цього питання, і це нормально, чомусь зібрався потім, не покликавши і не давши можливості авторам законопроектів доповідати, не давши можливості прийти всім бажаним представникам асоціацій для того, щоб провести дискусію, прийняв один із законопроектів, який ніби альтернативний кабмінівському, але насправді він ідентичний до кабмінівського законопроекту.

Отже, колеги, такі питання потрібно проходити мудро, а не хитро, виважено, а не в турборежимі, як ми звикли працювати в цьому скликанні. Вже, я думаю, ми оцінили наш турборежим і скільки наламали дров, що потім потрібно буде відмотувати назад.

Я зараз, якщо, звичайно, ця дискусія і доповідь законопроектів не для того, щоб заговорити і прийняти один з них, який потрібен комусь ззовні, бо це не потрібно державі та українцям, пропоную відхилити всі законопроекти, які є на сьогодні. Закликаю спільно мудро підійти до того, щоб напрацювати єдиний законопроект, який буде підтриманий суспільством, який буде в інтересах держави і майбутніх наших поколінь. І, звичайно, ринок землі потрібно вводити рано чи пізно, тому що це наша з вами спільна позиція. Але не в інтересах заокеанських партнерів.

Прошу, колеги, будьте мудрими, давайте працювати не в інтересах тієї чи іншої політичної сили, до якої кожен входить і така його позиція, а в інтересах наших майбутніх поколінь. Земля нам дана Господом Богом один раз і назавжди.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Запитань немає? Запишіться, будь ласка, на запитання.

Микола Володимирович Люшняк.

ЛЮШНЯК М.В. Дякую.

Я по суті комплексного проекту закону. Я так і не почув від міністерства відповідь. Під які відсотки фермер буде мати кредит – 5, 6, 10, 15, 20? Яка буде процедура? Ми не отримали відповіді на це від міністерства. Це перше.

Друге запитання. Чому сьогодні міністерство дає оцінку українській землі? Хто дав їм право оцінити її в 1,5-2,5 тисячі доларів? Сьогодні в Польщі вартість землі – 100 тисяч злотих. Вони оцінюють вартість землі у своїй валюті. Можливо, ця недооцінка міністерства спонукатиме і даватиме право іноземним інвесторам купити по заниженій ціні ці землі. Хто дав їм право оцінювати землю? Адже є оцінка землі, яка визначається за бонітетом, за родючістю, за місцем розташування. Хто дав їм право? Можливо, вони користуються старими показниками...

ЛАБАЗЮК С.П. Шановний колего, щодо першого запитання, я думаю, відповідь очевидна. Сьогодні відкриття ринку є питанням не першим, а, напевно, наступним, після того як необхідно забезпечити можливості для відкриття ринку землі, дійсно, спочатку потрібно забезпечити доступ до дешевих кредитів нашим фермерам. І ці дешеві кредити мають бути рівними з коштами європейських фермерів або інших, тому що, якщо ми вийшли на світові ринки і маємо на них конкурувати, нам потрібно мати ідентичні умови.

Щодо оцінки землі, і в доларах. Я думаю, що це написана програма, як і більшість законопроектів, які пишуться не в цій сесійній залі і не цією Верховною Радою, а десь там, за межами, і подаються сюди... Ми з вами знаємо про те, що не в одному інтерв'ю наші колеги заявляли, що законопроект не бачили і не читали, його внесли і поставили на голосування.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Іван Григорович Кириленко.

КИРИЛЕНКО І.Г. Шановний Дмитре Олександровичу! Шановні колеги! «Батьківщина» продовжує формулювати те, що об'єднує зал. Як безвідпорний аргумент, у залі звучить одне: не забирайте право в селян, які хочуть продати землю, щоб вони його реалізували. О'кей, підтримаємо це право, перший покупець – держава, перший покупець – орган місцевого самоврядування – громада. Де взяти кошти? Негайно створюємо селянський банк, він є в кожній цивілізованій країні, яка дбає про сільське господарство. Там лише державні кошти, під 2-3 відсотки річних, як в усьому світі. Звідси беруться кошти, зокрема і на придбання за справедливою ціною землі у тих, хто бажає

продати. Оце вам ринок у національних інтересах, в інтересах кожного громадянина України. У чому проблема? Цього в законопроекті, який будемо голосувати як ключовий, немає. Не голосуємо в жодному разі і ще працюємо над цими речами, друзі!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Іване Григоровичу.

Сергію Петровичу, тут, мабуть, немає відповіді. Дякую.

Народний депутат Євгеній Володимирович Шевченко.

Це ж не було запитання, це був виступ. Колеги, час вичерпано. Якщо... Дайте 3 секунди... Дайте, будь ласка, 10 секунд Лабазюку.

ЛАБАЗЮК С.П. Дякую.

Іване Григоровичу, ви зачепили дуже важливу тему. Децентралізація – одна з небагатьох реформ, яка дала результат. І ми, дійсно, повинні дати місцевим органам самоврядування можливість купити землю і здавати її в довгострокову оренду, заробляючи на цьому гроші. І нехай громада...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Євгеній Володимирович Шевченко.

ШЕВЧЕНКО Є.В., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку (одномандатний виборчий округ № 76, Запорізька область, політична партія «Слуга народу»). Дякую. Доброго дня, шановні колеги! Доброго дня, Україно! Місто Запоріжжя, виборчий округ № 76. Я автор альтернативного законопроекту № 2178-7, але розумію, що говорити про нього зараз немає сенсу. Тому я висловлю свою позицію щодо земельної реформи.

З самого початку я особисто був проти того, щоб іноземці чи їх компанії мали право купувати українську землю сільськогосподарського призначення для товарного виробництва. Нарешті Президент і наша фракція усвідомили, що позиція, яку я відстоював та озвучував весь цей час, співпадає з думкою більшості громадян України. На сьогодні всі погодилися з тим, що іноземці не можуть володіти сільськогосподарськими землями в Україні, бо Конституція України захищає право власності на землю саме громадян України, а внесення

змін до статті 13 Конституції України можливе лише за результатами проведення всеукраїнського референдуму.

Мораторій – це зло, яке робить селян жебраками. Продовження мораторію на продаж землі – це продовження бідності в українському селі. Але великі агрохолдинги, які себе називають локомотивами аграрної галузі, після проходження яких сільська місцевість у соціальному розумінні перетворюється на пустелю: без доріг, без шкіл і лікарень, без дітей, без майбутнього.

Майбутнє українського села я бачу так: це середнє господарство, залежно від регіону, розташування та кліматичної зони, від 3 до 5 тисяч гектарів землі у Поліссі або 5-10 тисяч гектарів у зоні степу. У структурі виробництва обов'язково буде тваринництво, бо земля повинна отримувати органічне добриво.

Садівництво, вирощування овочів та ягід є найрентабельнішою галуззю агропромислового комплексу, але потребує суттєвого капіталовкладення. І саме зняття мораторію на продаж землі дасть поштовх до стрімкого розвитку цієї галузі.

Як доводить практика, господарства з ширшою структурою виробництва та сівозмінами є більш соціально відповідальними за своєю філософією діяльності, заохочують розвиток життя в сільській місцевості. Адже село є колицкою української самобутності та первинним осередком суспільства і держави. Земельна реформа – це не лише економіка та гроші, вона впливає на соціально-гуманітарну складову держави Україна, від якої залежить майбутнє життя українців на сторіччя вперед.

Тому я особисто в першому читанні проголосую за законопроект № 2178-10, але, якщо до другого читання не будуть враховані поправки, які виключають право іноземців володіти сільськогосподарськими землями, про що нам говорив Президент, та не будуть враховані поправки, якими буде обмежено право володіння однією особою до 20 тисяч гектарів, я особисто буду голосувати червоною кнопкою.

Ще скажу, у нас є так звана фракція «Сорос», яка до цього підтримувала земельну реформу, а коли дізналася, що ми проти елемента іноземців, то відмовляється голосувати. Тому, українці, зробіть висновки, на кого ця фракція працює – на українців або на іноземців.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Будуть запитання до доповідача? Немає? Запишіться на запитання до Шевченка. Народний депутат Шевченко, поверніться, будь ласка, на трибуну.

Сергій Володимирович Шахов.

ШАХОВ С.В. Луганщина. Шановний колего, скажіть, будь ласка, може підтримаємо пропозицію нашого колеги Лабазюка і направимо всі законопроекти на доопрацювання. Може не будемо наступати на одні й ті ж граблі, коли з 1991 по 1993 рік продали всі державні підприємства за ваучери та за сертифікати. На папері було написано: 52 мільйони карбованців, коли долар коштував 2,50 – це 20 мільйонів доларів. Але людей ошукали, продаючи ваучери за один долар, за буханець хліба, людей кинули напризволяще. Так само буде з селянами. Сьогодні селянам дали сертифікат, у якому написано 135 тисяч гривень... з 1992 року, а коли відбулася девальвація гривні з 300 відсотків до 25... Може, спершу перерахувати в 5 разів їх землю до мільйона гривень, і люди не захочуть продавати свою землю взагалі, будуть здавати нормальним фермерам за 2 тонни зерна, а не за 400 тонн зерна...

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **СТЕФАНЧУК Р.О.**

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, відповідайте.

ШЕВЧЕНКО Є.В. Шановний Сергію, усі пропозиції, які мають сенс, які мають здоровий глузд, можуть бути враховані комітетом між першим та другим читаннями, я теж за це. Я теж кажу, якщо не будуть враховані поправки щодо обмеження права власності до 20 тисяч гектарів, якщо ми не виключимо, щоб не було жодних лазівок для іноземців, якщо ми не врахуємо зрошуваних земель, якщо ми не надамо правового статусу зрошуваним землям, то буде інша дискусія. Тому долучайтесь, будь ласка, будемо вас чекати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Народний депутат Дмитро Валерійович Лубінець, депутатська група «За майбутнє». Будь ласка.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В., голова Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин (одномандатний виборчий округ № 60, Донецька область, самовисуванець). Прошу передати слово Крульку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Іван Іванович Крулько. Будь ласка.

КРУЛЬКО І.І., перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»). Фракція «Батьківщина». Шановний доповідачу законопроекту, у мене до вас таке питання.

Ми сьогодні чули, що уряд заклав у бюджеті на наступний рік фінансування програми відшкодування відсоткової ставки, якщо люди купуватимуть землю. Крім того, що скасували всі програми для селян і для фермерів – всі програми, то навіть ця програма, яка стосується відшкодування відсоткової ставки, спрямована на підтримку комерційних банків, які надаватимуть ці кредити, а не на підтримку фермерів. І, навпаки, всі ці речі будуть вимивати обігові кошти у фермерів, будуть спрямовані на те, щоб фермери не вкладали в землю, не купували міндобрива, посівний матеріал, а будуть спрямовані лише на те, щоб забрати останні кошти в селян, і щоб вони взагалі землю не могли обробити...

ШЕВЧЕНКО Є.В. Пане Іване, я, взагалі-то, не зрозумів, чому ви це запитання не поставили пану Тимофію Милованову, коли він тут був, але я відповім.

Взагалі, у нас до цього фермери нічого не отримували, за великим рахунком, а отримувала одна компанія, яка нам стільки курятини виробила, що ми вже не знаємо, куди її дівати. Так що запитайте уряд, який був до нас, куди ці кошти йшли.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, з процедурних питань слово просить голова фракції «Слуга народу» Давид Арахамія. Увімкніть мікрофон, будь ласка.

АРАХАМІЯ Д.Г. Колеги, дуже подобається, як виглядає трибуна, і хочеться засідання продовжити до завершення розгляду цього питання. Прошу поставити на голосування пропозицію про продовження засідання, поки ми не завершимо розгляд цього питання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Регламент це допускає, стаття 19, так.

Шановні колеги, шановні колеги, прошу... З процедурних питань можна, якщо це з процедурних питань...

Шановні колеги, я ще раз, будь ласка... Статтею 19 дозволяється нам продовжити засідання.

Шановні колеги, я прошу зайняти робочі місця. Була внесена пропозиція, якщо ми встигнемо, завершимо о 15 годині, якщо не встигнемо, завершимо після розгляду цього питання.

Шановні колеги...

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Після 14-ї не можна. Читайте Регламент.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Не можна після... Хвилиночку. Читайте Регламент, тільки під час ранкового засідання. Ранкове засідання не завершено.

Шановні колеги, я прошу підготуватися до голосування. Я ставлю пропозицію продовжити пленарне засідання до завершення розгляду цього питання.

Шановні колеги, є пропозиція... *(Шум у залі)*. Шановні колеги, щодо комітетів, якщо затримки не буде, ви підете вчасно, якщо буде, це 10-15 хвилин.

Я ставлю на голосування цю пропозицію. Прошу підтримати та голосувати.

«За» – 234.

Рішення прийнято.

Покажіть по фракціях і групах, будь ласка.

«Слуга народу» – 231, «Опозиційна платформа» – 0, «Європейська солідарність» – 0, «Батьківщина» – 0, «За майбутнє» – 0, «Голос» – 0, позафракційні – 3.

Дякую.

Продовжуємо розгляд питання.

Слово надається народному депутату Сергію Васильовичу Магері.

Веде засідання Голова Верховної Ради України
РАЗУМКОВ Д.О.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Увімкніть, будь ласка, мікрофон народному депутату.

МАГЕРА С.В., народний депутат України (одномандатний виборчий округ № 58, Донецька область, політична партія «Опозиційний блок»). Шановні колеги, шановні виборці! Сьогодні пристрасті просто зашкалюють. Однак, сподіваюся, що ніхто в цьому залі не буде сперечатися з тим, що будь-яка реформа приречена, якщо її не підтримує більшість народу України, народу, який є носієм влади, і, наголошую, власником землі, згідно з чинною Конституцією.

Питання продажу землі очікувано розділило всіх. За таких умов починати реформу та впроваджувати ринок землі – сумнівне заняття. Тому групою народних депутатів України був підготовлений проект закону № 2178-8, який я зараз і презентую.

Основні положення внесеного нами законопроекту передбачають таке. По-перше, закріплення на рівні такого закону заборони на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення до проведення всеукраїнського референдуму з цього питання. Якщо результати референдуму покажуть, що більшість нашого народу ще не готова до сприйняття введення продажу землі, то логічно було б не поспішати та використати час для підготовки нововведень.

По-друге, затвердження на рівні такого закону виняткового переліку суб'єктів, які мають змогу набувати права власності на земельні

ділянки сільськогосподарського призначення, у разі отримання позитивного рішення щодо цього питання за результатами референдуму. Це громадяни України, юридичні особи, кінцевими бенефіціарами і власниками яких виступають виключно громадяни України, територіальні громади та держава.

Відповідно до положень нашого проекту закону іноземці та особи без громадянства у будь-якому разі не зможуть набувати право власності на землі і ділянки сільськогосподарського призначення.

Ще раз наголошую, що ми з самого початку роботи парламенту дев'ятого скликання наполягали на головному: земля відповідно до Конституції України є власністю українського народу. І саме власник – український народ – має виняткове право вирішувати питання, пов'язані із власністю. Спочатку референдум, який докаже актуальність змін, а вже потім їх імплементація.

Прошу підтримати таку точку зору і законопроект № 2178-8.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Чи є запитання до доповідача? Немає. Переходимо... *(Шум у залі)*.

Хто? Сергію Васильовичу, якщо можна, поверніться, будь ласка, є запитання. Запишіться, будь ласка, на запитання.

Ірина Василівна Фріз, «Європейська солідарність».

ФРІЗ І.В. Прошу передати слово Гончаренку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Олексій Олексійович Гончаренко.

ГОНЧАРЕНКО О.О. Дякую. У мене наступне запитання. Ось ми всі з вами бачимо пропозиції від Зеленського і команди, які передбачають неймовірну концентрацію землі в одних руках, більше 200 тисяч гектарів. Запитання: в якій ще країні Європи є така припустима концентрація? Візьмемо для прикладу Польщу – 500 гектарів, інші східноєвропейські країни – там теж ідеться про сотні гектарів. Але таке, щоб пропонувалося 210 тисяч гектарів в одні руки, такого немає ніде. Це якась нова зе-новація, яка призведе до занепаду українського села, тому що в українських селах живе 13 мільйонів людей. Що вони

будуть робити, коли вся земля належатиме кільком сотням латифундистів?

Дякую.

МАГЕРА С.В. Мені сьогодні нічого додати до цього. Мабуть, відповіді від мене не буде. Так що питання є.

Ще є запитання? Будь ласка.

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **СТЕФАНЧУК Р.О.**

ГОЛОВУЮЧИЙ. Народний депутат Павленко. Будь ласка.

ПАВЛЕНКО Ю.О., член Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Опозиційна платформа – За життя»). Прошу передати слово Івченку.

ІВЧЕНКО В.Є. Фракція «Батьківщина». Шановні колеги, ось дивіться, ми не тільки гнемо суспільство через коліно, не тільки гнемо парламент, але й діємо в тих традиціях, в яких діяли деякі попередники. Скажіть, будь ласка, як відключився телеканал «Рада», коли виступала лідер «Батьківщини» Тимошенко і безпосередньо доповідала щодо законопроекту та про неможливість продажу землі іноземцям, коли ми вам показували все те, що написано в тих законопроектах, які вам пропонують сьогодні голосувати.

Голово Верховної Ради, я хотів би, щоб ви особисто дали відповідь. Пане Дмитре Олександровичу, як телеканал «Рада» відключив виступ лідера «Батьківщини» Тимошенко? Це в найкращих традиціях попередників. Я не думав, що ви так можете зробити.

Дякую.

Веде засідання Голова Верховної Ради України **РАЗУМКОВ Д.О.**

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.
Ви не будете відповідати?

МАГЕРА С.В. Мабуть запитання не до мене.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Увімкніть, будь ласка, мікрофон... Сергію Васильовичу.

МАГЕРА С.В. Мабуть запитання не до мене. Вибачте, я не відповідатиму.

ГОЛОВУЮЧИЙ. До мене запитання. Коли я доповідатиму, думаю, що зразу зможу відповісти. Дякую.

Вважаю, що буде некоректно, якщо я відповідатиму на запитання щодо проекту закону, автором якого я не є.

ІВЧЕНКО В.Є. Зробіть заяву, призначте службову перевірку, тому що це безпрецедентна подія. Як ви мене як народного депутата позбавляєте прямої трансляції, коли я доповідав законопроект, і лідера Тимошенко? Як?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ви стояли тут і бачили, що я перебував тут і команди не давав...

ІВЧЕНКО В.Є. Я не сказав, що ви давали команду. Але дайте зараз доручення провести службове...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я вже про це запитав, займаються.

Переходимо до наступного... А, з процедури. Михайло Миколайович Папієв.

ПАПІЄВ М.М. Шановні народні депутати України, шановні громадяни України, я просив слово з процедурних питань, але мені його зухвало не давали. Перед голосуванням. Чому? Тому що, я всім вам показую статтю 19 Регламенту Верховної Ради України. Не передбачено цією статтею в середу продовження роботи, тому що за календарним планом у нас сьогодні вже розпочалися засідання комітетів. Цей розгляд законопроектів є абсолютно незаконним.

Ви знову-таки хочете незаконний антинародний проект закону прийняти з порушенням Регламенту, з порушенням процедури, з порушенням календарного плану проведення сесії Верховної Ради

України. У нас зараз – засідання комітетів. Ви зриваєте засідання комітетів. Ви не маєте на це права.

Тому, для того щоб не дати вам повторити 16 січня, наша фракція «Опозиційна платформа – За життя» блокує трибуну. І ми домагатимемося дотримання Регламенту, щоб засідання комітетів Верховної Ради України розпочиналися своєчасно, як це і передбачено законом. Ми блокуємо трибуну. Оголошуйте перерву до завтра щодо розгляду цих законопроектів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Попри всю повагу, Михайле Миколайовичу, я не зовсім розумію. З одного боку, ви розповідаєте про важливість ринку землі, питання землі, а з іншого боку, для нас обід важливіший за це питання. Вважаю, це некоректно. Давайте розглядати. Ми поки що навіть не вийшли за рамки трьох годин, як це передбачено тим голосуванням, яке було раніше. Думаю, що коли всі народні депутати тут, то й засідання комітетів не відбудуться, навіть не буде кворуму. Давайте будемо реалістами. Дякую.

Слово надається народному депутату України Мар'яну Богдановичу Заблоцькому.

Ні, не з місця. Будь ласка, вийдіть, станьте поряд. Будь ласка, виступайте. Прошу, станьте поряд і виступайте. Ніхто не блокує... Ні, не завершилося. Колеги, не завершилося (*Шум у залі*). Рішення приймає Верховна Рада. Михайле Миколайовичу, ви це добре знаєте.

Увімкніть, будь ласка, мікрофон Заблоцькому.

Ви зараз затягуєте процес розгляду питання (*Шум у залі*).

Шановні колеги, якщо ми говоримо про Регламент, то у ньому не передбачено блокування трибуни, не передбачено такої дискусії. Тому, коли ми вимушені продовжувати засідання, це не тому, що ми не хочемо піти на засідання комітетів, а тому, що деякі колеги у Верховній Раді України вважають, що такий формат дискусії більш зручний і звичний, я сподіваюся, що все-таки це не так.

Дайте, будь ласка, слово Заблоцькому.

Ви принципово блокуєте і не дотримуєтеся домовленостей, які були досягнуті?

Отже, увімкніть, будь ласка, мікрофон Заблоцькому з місця.

З урахуванням того, що зараз ще немає 15 години, то ви порушуєте Регламент, блокуючи трибуну. Це так, для інформації, колеги.

ЗАБЛОЦЬКИЙ М.Б. Дякую.

Шановні колеги, в принципі, я думаю, звідси чути так само добре, як і там. Надіюся, вам там буде комфортно.

Шановні колеги, дійсно, у нас зараз історичний момент, і ми, з одного боку, говоримо про те, щоб 6 мільйонам 700 тисячам українців, на яких поширюється дія мораторію на землю у приватній власності, дозволити її продавати, з іншого боку, є приблизно 40-50 тисяч аграріїв, фермерів, які зможуть отримати право її купити. На превеликий жаль, 6 мільйонів 700 тисяч землевласників недобре організовані, адже це найбільш вразливі верстви населення, вони не платять членських внесків, не мають медіа-бюджетів, не вкладаються у передвиборні кампанії, і вони незахищені. І зараз ми говоримо про те, щоб дати можливість цим людям збути цю землю за нормальною ціною.

На сьогодні 6 мільйонів 700 тисяч землевласників мають у середньому по 4 гектари. Це переважно люди похилого віку, їхня пенсія 2 тисячі гривень. Продати землю вони зараз спокійно можуть, навіть при поточних ринкових цінах, десь за 200 тисяч гривень за земельну ділянку. Будь-яке обмеження на продаж, яке ми встановлюємо, чи то щодо кількості гектарів у руки, чи то щодо іноземців, воно обмежує ту ціну, яку вони можуть отримати. Я розумію, що ми бачимо багато протестів аграріїв, але не слід також забувати про інтереси 6 мільйонів 700 тисяч землевласників, які заслуговують на те, щоб отримати справедливую ціну.

І продовжуючи цю тему, хотів би також звернути увагу на лицемірство. Шановні виборці, шановні громадяни, як ви думаєте, скільки земельних ділянок у власності тих, хто зараз блокує трибуну? Якщо ви уважно подивитесь в декларації, то побачите, що вони спокійно купують землю, спокійно її продають, і це дозволено, тому що дія мораторію не на все поширена. Виявляється, купувати землю в Конча-Заспі – це правильно, на святих схилах Дніпра, а бабусі в селі продати земельну ділянку – це неправильно.

Шановні народні депутати, я розумію, ви бачите цифру, що 75 відсотків людей, можливо, на референдумі виступили б проти скасування мораторію на продаж землі, проти власності 6 мільйонів 700 тисяч громадян. Ви вважаєте нормальним виносити на референдум таке питання і розпоряджатися чужою власністю, тобто референдумом вирішувати питання приватної власності 6 мільйонів 700 тисяч людей, тому що це популярно.

Шановні народні депутати, у мене до вас є альтернативна пропозиція. А знаєте, що ще буде дуже популярно, забрати всю землю, яка розкрадена, у всіх колишніх депутатів усіх попередніх скликань (*Оплески*). Як ви вважаєте, якщо я винесу таке питання на референдум, яка буде підтримка – 99 відсотків чи 100 відсотків? Якщо ви будете виносити на референдуми питання розпорядження чужою власністю в комплексі, ви самі ж можете на цьому попастися.

Тому я виступаю за те, щоб ми, нарешті, перестали зневажати 6 мільйонів 700 тисяч переважно літніх громадян, таких самих людей як ми, які мають у приватній власності землю, так само, як й інші мільйони людей, які мають у власності присадибні земельні ділянки, землі під будівництво, під промисловість. Тому що, якщо ні – не будуть поважати право на приватну власність й інших людей.

Дякую. Пропоную переходити до голосування.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Чи є запитання до Мар'яна Богдановича?

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Ганьба! Ганьба!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Запишіться, будь ласка, на запитання.

Михайло Миколайович Папієв. Увімкніть мікрофон з місця, будь ласка.

ПАПІЄВ М.М. Шановні народні депутати України! Шановні громадяни України! Я ще раз для стенограми звертаюся до Голови Верховної Ради України.

У статті 19 Регламенту Верховної Ради України в імперативній формі наголошується на тому, що в середу – робота в комітетах, лише ранкове засідання. Ви не маєте права продовжувати в середу пленарне засідання. До речі, всі наші трудові книжки зберігаються в комітетах, і в нас у трудовій книжці записується: не просто народний депутат України, а член, секретар, голова комітету.

Тому робота в комітетах не може бути скасована жодним рішенням Верховної Ради України і жодним законом. Робота в комітетах – це основна наша робота. Не зривайте засідання, у нас зараз мають проводити свої засідання комітети і розглядати законопроекти. Ні Голова

Верховної Ради України, ніхто не має права зривати засідання комітетів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Звісно, ви праві. Тому що рішення приймає не Голова, не Перший заступник Голови, не заступник, не голови фракцій, навіть не поважні народні депутати, рішення приймає Верховна Рада України. Якщо ми з вами говоримо про статтю 19 Регламенту Верховної Ради України, у ній ідеться про продовження... Де тут написано, покажіть, вівторок, четвер. Покажіть, будь ласка, вівторок, четвер. *Ad hoc* процедура там передбачена... (Шум у залі).

Добре, добре. Шановні колеги, це не запитання було.

Ірина Володимирівна Геращенко.

ГЕРАЩЕНКО І.В. Дякую.

Запитання перше і прошу вважати... Шановний пане Голово! Я прошу вважати моє запитання депутатським запитом до вас особисто і до всієї фракції «Слуга народу». Ваш колега тільки що заявив, що начебто в депутатів попередніх скликань є земля, яку вони бояться віддати і таке інше. В моєї родини є 10 соток землі. Я прошу, щоб вся фракція «Слуга народу» опублікувала, тому що вони опублікували ваші декларації, скільки в кожного з вас є землі.

А тепер запитання. В інтересах якої латифундії автор цього законопроекту заклав межу, що 200 тисяч гектарів землі може придбати один власник? Хто в Україні може придбати ці 200 тисяч гектарів землі?

Друге запитання. Чому у вашому проекті закону не передбачено земельного кадастру?

Третє. Чому там не передбачено мінімальної вартості землі?

Ну, і коли ви опублікуєте, скільки у вас, «слуги», є землі, що ви отак зараз намагаєтеся...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Відповідайте.

ЗАБЛОЦЬКИЙ М.Б. Дякую за запитання.

Перше. Члени «Слуги народу» добровільно задекларували всю власність, хоча ця вимога до нас була лише з 2020 року.

Друге. Я принципово виступаю за повністю вільний ринок, але обмеження встановлені в рамках консенсусу, який, я сподіваюся, задовольнить український народ.

І пропонуючи далі консенсус і повертаючись до останньої теми, мені тут знову продовжують розказувати, що я – слуга олігархів. Я готовий, кажу ще раз, поставити свій підпис, я звертаюся до фракції «Батьківщина», під їх законопроектом 2008 року, який явно не міг бути олігархічним. Я готовий за нього проголосувати і пропоную шановній фракції «Батьківщина» разом під ним підписатися.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. З процедури дайте слово Крульку. Увімкніть, будь ласка, мікрофон. Добре, увімкніть, якщо обіцяли, колеги.

КРУЛЬКО І.І. Фракція «Батьківщина». По-перше, я хочу, щоб вважали моїм депутатським запитом звернення до вас як до спікера парламенту, з приводу того, що виступ лідера фракції «Батьківщина» Юлії Тимошенко був перерваний телеканалом «Рада».

По-друге, у статті 19 Регламенту Верховної Ради України жорстко передбачається, що в середу не може бути вечірніх пленарних засідань, лише ранкове до 14 години. Це перше.

І друге питання. Якщо Верховна Рада, це також стаття 19, частина п'ята, бажає продовжити пленарне засідання, це може бути зроблено одноразово і лише після 18 години, про що приймається рішення на ранковому пленарному засіданні. Тому, коли ви двічі ставили на голосування пропозицію про продовження пленарного засідання, ви порушували статтю 19 Регламенту Верховної Ради України, а дотримання Регламенту є обов'язком головуючого на засіданні парламенту.

Отже, я прошу діяти відповідно до Регламенту, закрити це засідання...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Якщо ми з вами після цього подивимося на той час, який забрали в нас наші колеги на перерви, на продовження, на виступи, на продовження виступів, то ми якраз і вкладаємося в час.

Якщо ми говоримо про комітети. Комітети повинні працювати, почати роботу з 16 години. Тому... Так написано в Регламенті, з 16 години. А коли ви призначили це... Ні, це з 14 до 16 години у вас перерва, так, обід.

Далі, колеги. Я даю слово голові Комітету з питань аграрної та земельної політики Миколі Тарасовичу Сольському.

Ви маєте право звернутися до регламентного комітету. Будь ласка.

СОЛЬСЬКИЙ М.Т., голова Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Слуга народу»). Пане головуєчий, колеги, доброго дня! Я думаю, ні для кого не секрет, ні в цій залі, ні в країні, що ринок землі у нас насправді існує. У нас в країні розпайовано більше 27 мільйонів гектарів земель, які під мораторієм, і приблизно 1 мільйон 200 тисяч гектарів за останні 10-15 років різними способами, в основному по договорах довгострокової оренди і емфітевзису, вже продані. Коли бабуся або дідусь-пайовик підписує договір оренди на 49 років і одночасно отримує за весь час оренди дохід за нормативною грошовою оцінкою, ми всі розуміємо, що це прихований договір купівлі-продажу. Крім того, більшість таких договорів обставляється заповітами, договорами дорученнями й іншими засобами.

У нас в країні існує близько 4 мільйонів гектарів сільськогосподарських земель, що належать громадянам, яким ці землі передані в порядку ОСГ, де немає дії мораторію, і близько 1 мільйона гектарів вже перепродано.

Основне завдання законопроектів, які були подані і розглянуті комітетом, – це з «сірого» ринку зробити «білий». Будь-яких питань щодо стимулювання цього ринку у жодному разі не розглядається.

Водночас хотів би відзначити, що це тільки частина земельної реформи. Я абсолютно погоджуюся з паном Іваном Григоровичем Кириленком, що повноваження щодо розпорядження землями треба передати від кадастру до місцевих громад. Цей законопроект також на порядку денному, це інший проект закону, яким передбачається повністю передати ці повноваження. Цей процес розпочато, дякуючи попередньому уряду, і, дай Боже, буде закінчено.

Крім того, є багато норм, які розвивають переважне право діючих орендарів. Також суттєво спрощується землеустрій. На моє особисте глибоке переконання, сівозміну кожного з фермерів повинна визначати не Верховна Рада, вони краще за нас з цим справлялися і будуть справлятися.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Чи будуть... Усе? Чи є запитання до доповідача?

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Ганьба! Ганьба!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу записатися на запитання.

Сергій Владиславович Соболев. 3 місця.

СОБОЛЄВ С.В., член Комітету Верховної Ради України з питань правової політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»). Пане Сольський, скажіть, будь ласка, для кого конкретно із 6 мільйонів 700 тисяч власників ви заклали норму 210 тисяч гектарів, які можна викупити в одні руки? Для кого ви заклали норму, що може викупити іноземний громадянин? Для кого ви у своєму законопроекті заклали норму, що може викупувати компанія, яка зареєстрована в офшорній юрисдикції, не сплачуючи податки в Україні? Конкретні прізвища – один, два, три. Я вас слухаю.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дайте відповідь.

СОЛЬСЬКИЙ М.Т. Дякую, пане Сергію.

Дивіться, ні для кого не секрет, що в законопроекті є дискусійні норми. Основна дискусійна норма, вже озвучена Президентом позиція щодо неї, пов'язана з тим, що будь-які іноземці в будь-якій формі – напряму чи як співзасновники будь-яких підприємств – не зможуть брати участь у викупі землі, тільки за умови затвердження такого рішення виключно референдумом, я вам ще раз це підкреслюю. І саме ці поправки будуть внесені. Вони публічно оголошені, підтримуються значною частиною комітету і мають, я так бачу, дуже сильну підтримку в залі.

Коли ми говоримо про обмеження по країні, по областях і по ОТГ, я прошу вас звернути увагу на декілька моментів.

Знову-таки ці питання між першим і другим читаннями ще не раз будуть обговорюватися. Крім того, я думаю, ви особисто, і не тільки ви, але і зал, і вся країна чули...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дайте завершити, будь ласка.

СОЛЬСЬКИЙ М.Т. ...окремих представників фракції «Слуга народу», які дотримуються іншої думки і наполягають на внесенні цих поправок між першим і другим читаннями.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ірина Василівна Фріз.

ФРІЗ І.В. Прошу передати слово Вікторії Сюмар.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Вікторія Петрівна Сюмар.

СЮМАР В.П., *член Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»).* Дякую. Пане Сольський, у мене до вас наступне запитання. Ви сказали, абсолютно справедливо, що цей законопроект недосконалий і що потрібно вносити зміни, дуже багато змін, і що має бути цілий пакет супровідних документів. Скажіть, будь ласка, ви говорили щойно про сівозміни, що село має це визначати, фермер сам це буде краще робити. Чи ви усвідомлюєте, що, насправді, цей проект закону написаний в інтересах великих корпорацій, ним фактично вбивають фермерство? І хто тоді визначатиме ці сівозміни і буде дотримуватися якості ґрунтів і тому подібне?

Що завадило, насправді, подати в парламент не 4 сторіночки рамкового законопроекту в інтересах корпорацій, а того проекту закону, який, справді, впроваджував би ринок в інтересах держави, щоб ми могли розбудувати свій агропромисловий комплекс, щоб селяни, зрештою, і фермери могли конкурувати з великими корпораціями.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Миколо Тарасовичу, відповідайте, але дуже стисло, якщо можна.

СОЛЬСЬКИЙ М.Т. Пані Вікторіє, абсолютно не так. Це один із законопроектів, є й інші, які розвивають земельну реформу, зокрема, на порядку денному сьогодні... Там є відповіді на ваші запитання, які озвучені. Це і законопроект № 2194. Вся підтримка сконцентрована на малих і середніх...

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, час для представлення законопроектів і виступів авторів завершено.

Прошу записатися на виступи від фракцій. Виступи будуть з місця.

Іван Іванович Крулько. З місця увімкніть. Немає Крулька?

Лариса Миколаївна Білозір.

БІЛОЗІР Л.М., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування (одномандатний виборчий округ № 15, Вінницька область, самовисуванець). Прошу передати слово Тарасу Івановичу Батенку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тарас Іванович Батенко. З місця, будь ласка, Тарасе Івановичу. А не пускають, давайте з місця. Тарасе Івановичу, я вас дуже прошу, давайте з місця. Тому що зараз теж слово втратите, воно буде не гарно.

Дякую.

БАТЕНКО Т.І., член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (одномандатний виборчий округ № 123, Львівська область, самовисуванець). Прошу додати мені час на виступ, поки я йшов на трибуну, яка заблокована.

Шановні друзі! Шановні колеги! Ми сьогодні дуже емоційно проводимо час у парламенті. Тут пригадували історію, я теж хочу нагадати, що ще років 20 тому була дискусія між лібералами і комуністами: ліберали казали, що в них з комуністами різниця тільки

стосовно одного питання – земельного, вони думали, що ми повинні лежати в землі, а ми думаємо, що навпаки. Знаєте, комуністів уже давно немає в цьому залі, а ми досі не можемо знайти порозуміння і консолідацію суспільства стосовно земельного питання.

Знаєте, я хочу нагадати вам ще один історичний факт, тому що і сьогодні питання землі – це питання національного і стратегічного інтересу нації, національної безпеки. У середині ХІХ століття, коли Росія програла Кримську війну, вона продала Аляску за нещасних 5 мільйонів доларів, це їм економічної ситуації не поправило. І те, що ми бачимо в прогнозних показниках бюджету на 2020 рік: 5 мільярдів доларів надходжень з продажу землі, я вважаю, що це також не та ситуація, яка капітально виправить економіку надходжень з продажу землі. Росія втратила землю, а ми можемо втратити національний суверенітет.

Друзі, я хочу так само звернути увагу, що сьогодні виступав міністр Милованов, який сказав, що джерелом влади є народ. То треба спитати у цього народу. Давайте проведемо референдум і запитаємо, чи хоче народ продажу землі. Це я кажу пану Милованову, який сьогодні є міністром розвитку економіки, якого ніколи, за його словами, не цікавила Україна, крім сальси і парусного спорту.

І якщо нам каже голова профільного комітету, що в цьому законопроекті є двозначності і дискусійні норми, це означає, що такий законопроект ми повинні відправити на доопрацювання.

Тому наша депутатська група «За майбутнє» сьогодні не голосуватиме за цей проект закону. Ми наполягаємо на продовженні мораторію або ж відповідно розгляду питання далі, після парламентських слухань, які відбудуться у Верховній Раді України 4 грудня. І обов'язково має відбутися референдум, у якому повинна взяти участь вся українська нація.

Дякую вам.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Вікторія Петрівна Сюмар.

СЮМАР В.П. Прошу передати слово Миколі Княжицькому.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л., член Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики (одномандатний

виборчий округ № 116, Львівська область, політична партія «Європейська солідарність»). Дякую. Шановні колеги, чим цей проект закону відрізняється від установлених європейських правил і європейського ринку? В Європі існує індивідуальний дозвіл державного органу на продаж землі. Підстави отримання дозволу всюди різні. В Австрії, наприклад, покупець має гарантувати фактичне оброблення придбаної землі, а в Норвегії – має переїхати на придбану ділянку і жити там не менше 5 років. У покупця повинна бути освіта або попередній досвід роботи у сільськогосподарському секторі. В Австрії, Угорщині, Латвії, Литві і Польщі різні процедури придбання землі для громадян і компаній. Естонія, Польща, Швеція надають право придбати землі фізичним особам, а юрособам – тільки через дозволи.

Переважне право купівлі землі для осіб, які вже на ній працюють, є в більшості країн Європейського Союзу. В дев'яти країнах Європи земля взагалі не може бути продана. Серед них і Грузія, і Молдова, і Хорватія, і багато інших країн. У більшості країн Східної Європи різні правила для членів Європейського Союзу й інших країн. Всюди дозволено володіння для резидентів країн ЄС і жорсткі обмеження для резидентів інших країн. В Угорщині, наприклад, повна заборона.

У цьому законопроекті не передбачено індивідуального контролю за продажем землі, наприклад, системи індивідуальних дозволів, а земля є стратегічним майном. Не передбачено перевірки покупців земельних ділянок для того, щоб дізнатися з якою ціллю вони купують землю. Нормальна банальність, освіта не перевіряється. Не передбачено контроль за коштами, за які земля буде придбана. Наша земля може придбатися за російські кошти, і фактично росіяни зможуть скупити всі землі вздовж українсько-російського кордону. Їм навіть війну не треба вести. Ми продаємо землю агресору.

У законопроекті немає жодних систем державного контролю за обігом землі. Немає, передбачених проектом закону, наслідків порушення відповідних обмежень. Отже, цим законопроектом фактично знищується український суверенітет.

Шановні друзі, Росія найбільше зацікавлена в дестабілізації ситуації в країні. Зараз, коли ми не ставимо мінімальної ціни на землю для українських фермерів, коли ми не ставимо обмеження на кількість землі, яку можна купити, коли ми не контролюємо, за які кошти

купується земля, це призведе до того, що українці, які завжди виходили на вулиці за свою незалежність, вийдуть і за землю. Це призведе до повної дестабілізації ситуації в країні, що на руку російському агресору.

Прислухайтеся до рекомендацій Європейського банку реконструкції та розвитку та Європейського Союзу, які підтримують ринок землі, але абсолютно чітко зазначають, що в такій формі, як це пропонується у нас зараз, робити цього категорично не можна. Ми за українського селянина...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Миколо Леонідовичу.
Юлія Володимирівна Тимошенко.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Шановні друзі, я хотіла б просто зараз повернути вашу увагу до того, що ми будемо голосувати. Ми голосуватимемо про продаж землі практично без обмежень, 210 тисяч гектарів землі в одні руки. Голосуватимемо в цьому залі проєкт закону, яким передбачено продаж землі іноземцям. Зараз голосуватиметься законопроект, яким передбачено позбавити селян, фермерів, аграріїв навіть тих шматочків землі, які були їм надані повністю у користування і володіння. Навіть їх заберуть і продадуть з аукціонів.

Цим проєктом закону буде голосуватися позбавлення українців української землі. Ви просто усвідомте, що такого «ринку», а це просто бандитизм, не існує в жодній країні Європи і в жодній країні світу. Ви розумієте, що ви будете голосувати, по суті, проєкт закону для великих монополій, для олігархії, для корпорацій, ви будете голосувати «злиття» 72 відсотків території України, під час війни ви будете продавати 72 відсотки землі, зокрема, коли не зможете проконтролювати, чи купує це країна-агресор. Я можу просто зараз сказати вам, що кожен ваш голос, кожна зелена кнопка, яка буде натиснута, перекреслить можливість існування України як такої, перекреслить суверенітет, незалежність України, кожна зелена кнопка позбавить Україну розвитку свого фермерства, свого сільськогосподарського виробництва.

Ви реально сьогодні говорите про те, що люди, які мають паї, не можуть їх продати. Так в усьому світі паї у людей купують якраз через державні агенції, через державні банки, через державу і місцеві органи

самоврядування. Ми можемо це організувати. І не зараховуйте людей, які хочуть продати свій пай, до того ладу, де люди хочуть здати свою землю.

Я прошу зараз усіх, у кого є совість, мораль, честь і любов до України, відповідальність за кожне голосування, не тиснути зелену кнопку за здачу української землі. І мені дивно, що нашим аграріям, представникам аграрних асоціацій, які зараз присутні тут, не дали слова. Вони просили сказати хоч слово в цьому залі, їх позбавили слова.

Не дайте сьогодні зрадити нашу землю і Україну!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Сергій Анатолійович Литвиненко.

ЛИТВИНЕНКО С.А., член Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики (одномандатний виборчий округ № 156, Рівненська область, політична партія «Слуга народу»). Шановні депутати! Сьогодні в усіх нас є шанс, тут у залі, зробити українську землю власністю наших громадян. Тільки вдумайтеся, 37 мільйонів гектарів землі перебуває під мораторієм, тобто в тіні, а вся територія нашої країни, як ви знаєте, більш ніж 60 мільйонів гектарів. Невже люди і надалі мають ставати жертвами корупційних схем? Через укладення дивних договорів оренди, вони втрачали свої землі, бо позбувалися власності на десятки років, навіть їхні онуки потім не можуть скористатися цими землями (*У залі скандують: «Ганьба!»*).

Протягом останніх місяців я говорив багато з ким: від власників агрохолдингів до найскромніших фермерів, від прагматичних фінансистів до найзапекліших противників ринку землі – кожен має свої аргументи і за, і проти, але всі прагнуть чесних правил гри.

Народні обранці, сьогодні в нас є можливість дати людям, які скромно живуть навіть на кількох арах землі, володіти цією землею. Це шанс дати можливість українському народові реалізуватися, але для цього треба зробити свою роботу на совість, голосувати в інтересах людей, а не якихось зацікавлених політиків, які вже десятки років наживаються на необізнаності простих українців.

Я зараз звертаюся до всіх українців, які володіють соткою, акром чи гектаром. Після прийняття такого закону ви залишаєтеся

власниками своєї землі. І лише ви зможете продати її тоді, коли захочете. Не вірте тим, хто пропонує вам мораторій, це шлях в нікуди. Ви ж знаєте, як працюють ці схеми з мораторієм, а за новим законом ви зможете вільно розпоряджатися своїм майном.

Шановні народні депутати, сьогодні від голосу кожного з вас залежить, чи спроможні ви виконати свої обіцянки і зробити рішучі кроки в напрямі конкретних змін в Україні. Під час виборів ми всі обіцяли, що все зміниться, все буде для людей. Тож давайте зробимо цей крок разом.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, зараз з мотивів – Папієв і з мотивів – Шахов. І переходимо до голосування.

Михайло Миколайович Папієв.

ПАПІЄВ М.М. По-перше, ви не маєте права обмежувати фракції, це повна процедура розгляду. Мають виступити представники всіх фракцій, і в нашої фракції є 3 хвилини за Регламентом. Пане Голово, ви чуєте мене чи ні? Дмитре Олександровичу! Я ще раз наголошую вам...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тут просто ваші колеги відволікають.

ПАПІЄВ М.М. ...триває процедура повного розгляду, за Регламентом кожна фракція має 3 хвилини. Я прошу, щоб «Опозиційна платформа – За життя»...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Це якщо б ви записалися, коли б встигли, а ви були тут. Вибачте, 1 хвилина.

ПАПІЄВ М.М. ...мала слово. І ми заявляємо, що, крім цього, мають виступити і народні депутати, так що дотримуйтеся Регламенту.

Ви зараз незаконно проводите засідання, тому що о 15 годині почалися засідання комітетів відповідно до графіка роботи комітетів. У вас буде незаконне голосування. І ми ще раз наголошуємо вам, коли

ви складали присягу народного депутата України, то починалася вона словами, стаття 79 Конституції України...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Михайле Миколайовичу.
Сергій Володимирович Шахов, 1 хвилина з мотивів.

І, так, дійсно, 6 хвилин відводиться на виступи народних депутатів.

Ви не записалися на виступ від фракції, вибачте. Ні, ви не записалися, 1 хвилина з мотивів, якщо ви не записалися від фракції. Ви знаєте Регламент краще за мене.

Дякую.

ШАХОВ С.В. Луганщина. Шановні колеги, сьогодні ми розглянули 10 законопроектів, які не поєднують суспільство, а роз'єднують. За кожного з нас голосували люди, для того щоб ми не просто тут за думку суспільства голосували, а за Україну.

Тому наша команда пропонує об'єднати всі законопроекти і відправити на доопрацювання в комітет, щоб не роз'єднувати суспільство. Під час воєнних дій у 2013 і 2014 роках наша команда провела більше 22 круглих столів у Львові, на Закарпатті, Одещині, Харківщині, Донеччині. Ми об'єднували суспільство. Прошу сьогодні схематися і відправити всі законопроекти на доопрацювання. Дякую. Адже 25 мільйонів гектарів сьогодні не розпайовані на 35 мільйонів українців. Підніміть руку, в кого є 2 гектари землі, шановні, у кого з людей є по 2...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Прошу народних депутатів записатися на виступи, регламент – 6 хвилин. Після цього переходимо до голосування.

Гео Багратович Лерос.

ЛЕРОС Г.Б., *заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Слуга народу»).* Прошу передати слово Андрію Іванчуку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Кому? Кому? Скажіть ще раз.

Іванчуку ввімкніть, будь ласка, мікрофон.

ІВАНЧУК А.В., народний депутат України (одномандатний виборчий округ № 88, Івано-Франківська область, самовисуванець). Шановні народні депутати, всім доброго дня! Ми півдня уже спостерігаємо за дискусією, і всі вже зрозуміли, що є різні точки зору. Але я хотів би, щоб всі заспокоїлися, і досить кричати про ганьбу і зраду. Це перше читання. Є 10 законопроектів, виберіть один і до другого читання, коли проект закону стане власністю Верховної Ради України, ви зможете професійно вести дискусію. Зараз це все від лукавого.

Прошу перейти до голосування, пане Голово.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.
Микола Леонідович Княжицький.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Прошу передати слово колезі Гончаренку, північ Одещини.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Гончаренку? Олексій Олексійович Гончаренко.

ГОНЧАРЕНКО О.О. Північ Одещини, «Європейська солідарність». Шановні друзі, ви знаєте, прямо зараз, на наших очах відбувається фактично розпродаж української землі. Це не ринок землі, що ви хочете ввести, той законопроект, який ви написали... Проти того, щоб український власник земельного паю міг ним розпоряджатися, не виступає ніхто. Звичайно, що людина має розпоряджатися своїм майном: хтось хоче виїхати з села, хтось хоче лікуватися, хтось хоче на освіту онуку.

Але те, що ви пропонуєте, це абсолютно інша річ. Це не земельний ринок – це земельний базар, на якому українці мають за вашим задумом продати останнє – свою землю, і продати її за безцінь. Бо в іншому випадку ви б вводили мінімальну ціну, чого тут немає в принципі; ви б вводили систему, за якою український селянин може не тільки продати землю, а й купити землю, створити своє господарство, працювати на своїй землі для того, щоб годувати себе, родину і Україну.

Подивіться, нікому ж зовсім це не цікаво. Я звертаюся до глядачів, я знаю, багато телеканалів це транслюють. Подивіться на сесійну залу: ніхто не слухає, нікому це не потрібно. Це принципове питання життя країни на роки, на десятиліття вперед, – і як ми приймаємо проекти законів, у якому соромі? Без жодного обговорення, без дискусії, без будь-якої нормальної розмови. Це так приймаються стратегічні для держави рішення?! Ніхто не питає, як можна продавати по 200 тисяч гектарів в одні руки чи то іноземним, чи то місцевим олігархам. Уже все приватне: «ПриватБанк», «ПриватНебо», буде ще «ПриватЗемля». До чого ми йдемо? Нащо це нам потрібно?

Метою земельної реформи має бути створення міцного середнього класу в селі, фермерів, яких будуть мільйони, які годуватимуть Україну, які за потреби будуть її захищати. Це є метою будь-якої нормальної держави. Але, як я бачу, Зеленському і його «слугам» це не потрібно, вони протискують через Верховну Раду, переламують через коліно парламент для того, щоб заштампувати якісь свої зобов'язання, які вони дали, коли йшли до влади, щоб якнайшвидше і якнайдешевше продати українську землю.

Шановні виборці, будь ласка, я прошу вас між першим і другим читаннями знайти кожного свого мажоритарника з тих, хто сьогодні проголосує за цю ганьбу, знайти і пояснити йому, що Україну продавати не можна.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ірина Володимирівна Геращенко, і переходимо до голосування.

ГЕРАЩЕНКО І.В. Шановні колеги! Нещодавно наш колега з попереднього скликання парламенту Олег Ляшко потріпав трошки за барки одного з колег зі «Слуги народу», і той відразу побіг і написав кляузу в ГПУ.

Щойно «слуга» Заблоцький оприлюднив шокуючу інформацію про те, що йому відомо, що депутати попередніх скликань начебто розікрали українську землю. Це приховування суспільно важливої інформації, і ми вимагаємо від депутата Заблоцького негайно, завтра або й сьогодні ввечері, завітати до ДБР, НАБУ, СБУ і надати всю цю інформацію. Інакше нам доведеться звертатися до цих структур для того, щоб зрозуміти, яку ж інформацію приховує Заблоцький.

А злі язики тим часом говорять, що автори цих законопроектів представляють великі аграрні холдинги, саме тому в цьому законопроекті зафіксована норма про те, що межа утримання землі може бути 200 тисяч гектарів. Це абсолютно неєвропейська норма. Цим законопроектом не передбачено захист фермерів, не передбачено можливість для українців не продавати паї, а купувати землю. Тому що немає прозорого кадастру землі, немає банку землі, не встановлена мінімальна вартість землі, не передбачено захист землі для того, щоб можна було її нормально обробляти.

І, власне, це той законопроект, який розколює сьогодні не тільки сесійну залу, а й суспільство. Ми не почули відповіді від «слуг» на ті питання, які нам адресують наші виборці. Чому в цьому проекті закону не передбачено кадастру, ціни, мінімальної вартості землі? Чому там передбачено 200 тисяч гектарів в одні руки? Це неповага до нашої фракції і до наших виборців. І ми, які голосували завжди проти мораторію, тому що ми за ринок землі, сьогодні категорично протестуємо проти того, що земля просто буде передана олігархам, а не селянам і фермерам.

Ви розколюєте парламент, коли сьогодні не даєте можливості напрацювати законопроект про ринок землі. Ви два місяці втратили на ганебні законопроекти про кнопки, про те, як принижувати депутатів і руйнувати законопроекти. Зараз ваші депутати знову сидять у порнохабах, і це показують журналісти, замість того, щоб працювати над фаховими законопроектами. Припиніть це! Припиніть руйнувати державу і парламентаризм!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Колеги, рішення приймає Верховна Рада України.

Я прошу підготуватися до голосування. Прошу зайняти свої робочі місця та підготуватися до голосування (*Шум у залі*). Будь ласка, займіть свої робочі місця, підготуйтеся до голосування.

Шановні колеги, готові голосувати? Прошу підтримати та проголосувати (*Шум у залі*).

Голосуємо. Прошу підтримати та... А, стоп! Шановні колеги, вибачте.

Ставлю на голосування пропозицію про прийняття за основу проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення»

(№ 2178-10), який був рекомендований комітетом. Прошу підтримати та проголосувати.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Ганьба! Ганьба!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Отже, колеги.

«За» – 240.

Рішення прийнято. Законопроект прийнято в першому читанні за основу.

Покажіть по фракціях і групах.

«Слуга народу» – 227, позафракційні – 13.

Шановні колеги, повертаючись до питання Регламенту. Нами було продовжено роботу до 15.00. Я як Голова Верховної Ради мав право продовжити ще на 15 хвилин. Враховуючи ту кількість виступів з процедури, не з процедури та з політики, ми зараз закінчуємо о 15.22. Тому, я думаю, що не зовсім коректно казати про якесь порушення Регламенту.

Ранкове засідання Верховної Ради України оголошую закритим.

Дякую.